

Sisekaitseakadeemia

Politsei- ja piirivalvekolledž

Mart Suurhans

ELURUUMIST TOIMEPANDAVAD VARGUSI
SOODUSTAVAD OLUSTIKULISED ASJAOLUD
SUURUPI KÜLA NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:

Marilis Sepp, MA

Muraste 2014

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei- ja piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: Mai 2014
Töö pealkiri: „Eluruumist toimepandavaid vargusi soodustavad olustikulised asjaolud Suurupi küla näitel” Töö pealkiri võõrkeeles: „ Environmental circumstances predisposing residential burglary on the example of the village of Suurupi”	
Töö autor: Mart Suurhans	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte:</p> <p>Töö maht koos lisadega on 44 lehekülge, töö põhiosa moodustab 40 lehekülge ja selles on 1 tabel ning 5 joonist. Kasutatud kirjanduse loetellu kuulub 26 allikat. Töö on kirjutatud eesti keeles. Töö vormistamisel on aluseks võetud „Üliõpilastööde koostamise ja vormistamise juhend”, kinnitatud rektori 06.01.2012 käskkirjaga nr 6.1-5/1.</p> <p>Käesoleva lõputöö eesmärk on anda ülevaade olustikulistest asjaoludest, mis soodustavad vargusi eluruumist Suurupi külas ja töötada välja nende ennetamiseks ettepanekud, kuidas informeerida elanikke viisidest, mis aitaksid eluruume tõhusamalt varguste eest kaitsta. Töö esimeses peatükis kirjeldatakse eluruumist varguste olemust, antakse ülevaade olustikulise kriminaalpreventsiooni teoreetilistest lähtekohtadest, selle rakendamise meetoditest ja rakendamisega kaasneva võivatest ohtudest. Teises peatükis tuuakse välja Suurupi küla iseloomustavad üldstatistilised andmed ning analüüsitakse Suurupi külas läbiviidud eluruumide vaatlust, esitatakse vaatluse tulemused, tulemuste põhjal tehtud järeldused ja autoripoolsed lahendused.</p>	
Võtmesõnad: Põhiõigused; eluruumist vargused; olustikuline kriminaalpreventsioon; olustikulise kriminaalpreventsiooni rakendamise meetodid; eluruumist varguseid soodustavad tegurid.	
Võõrkeelsed võtmesõnad: Fundamental rights; residential burglary; environmental crime prevention; application methods of environmental crime prevention; factors predisposing residential burglary.	
Säilitamise koht: Politsei- ja piirivalvekolledži raamatukogu.	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Aivar Toompere	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Marilis Sepp	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
SISUKORD	3
SISSEJUHATUS	4
1. OLUSTIKULINE KRIMINAALPREVENTSIOON VARGUSTE ENNETAMISEL ELURUUMIST	7
1.1. Vargus eluruumist	7
1.2. Olustikulise kriminaalpreventsiooni teoreetilised lähtekohad.....	8
1.3. Olustikulise kriminaalpreventsiooni rakendamise meetodid.....	11
1.4. Olustikulise kriminaalpreventsiooni rakendamisega kaasneda võivad ohud	16
2. ELURUUMIST VARGUSED SUURUPI KÜLAS	19
2.1. Uurimistöö metoodika	19
2.2. Piirkonna üldiseloostus.....	22
2.3. Vaatluse tulemused.....	26
2.4. Järeldused ja ettepanekud	32
KOKKUVÕTE	35
SUMMARY	37
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	38
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	40
LISA 1. ELURUUMIDE VAATLUSE TULEMUSED.....	41

SISSEJUHATUS

Varavastane kuritegevus, mille alla kuuluvad vargused, omastamised, röövimised, kelmused jm, on ühiskonnas kõige laialdasemalt leviv kuriteoliik, mis puudutab suurt hulka inimesi. Vastavalt 2013. aasta kuritegevuse statistikale moodustavad varavastased kuriteod 54% kuritegude üldarvust, millest kõige enam on inimesed langenud varguse ohvriks (Ahven jt 2014:5). Seega on vargus kõige enamlevinud kuriteoliik Eesti Vabariigis.

Vargustest üks olulisemaid on eluruumist vargus, mille korral riivatakse isiku põhiõigust omandi ning kodu puutumatusse. Eesti Vabariigi Põhiseaduse (edaspidi PS) § 33 kohaselt on eluruum ehk kodu puutumatu ning kellegi eluruumi ega valdusesse ei tohi tungida (Eesti Vabariigi Põhiseadus, 28.06.1992). Eelnevast lähtuvalt riivatakse eluruumist varguste puhul inimese põhiõigusi oluliselt suuremal määral kui üldiselt varguste korral. Ka Politsei- ja Piirivalveamet on sellest lähtuvalt seadnud eluruumidest varguste uurimise üheks prioriteetsemaks varguste seas. Politsei rakendab varguste lahendamiseks niigi piiratud ressursse, mistõttu võivad potentsiaalselt kannatada teised valdkonnad. Nee ja Meenaghan (2006:9,12) on välja toonud, et eluruumist varguste ennetamisel on oluline elanike enda roll, kuna üks levinumaid asjaolusid, mis soodustab eluruumist vargusi on valdajate suhtumine ning hoiakud. Lähtudes eelnevast sõnastab autor probleemi: eluruumidest varguste korral on jätnud elanikud rakendamata olustikulised ennetusmeetmed, soodustades sellega varguste toimepanekut.

Käesolev lõputöö on kirjutatud teemal: „Eluruumist toimepandavaid vargusi soodustavad olustikulised asjaolud Suurupi küla näitel“ ning annab ülevaate olustikulistest asjaoludest, mis soodustavad eluruumidest varguseid Suurupi külas.

Vargused eluruumist, mis riivavad olulisel määral inimese põhiõigusi, puudutavad Eesti Vabariigis suurel hulgal inimesi. Seega on oluline käesoleva lõputöö raames välja töötada ennetusmeetmed, mis tõhustaksid eluruumide kaitset ning vähendaksid varguse ohvriks langemise tõenäosust. Olustikulise kriminaalpreventsiooni olulisust on rõhutatud ka varem, näiteks Riho Rei (2006) lõputöö keskendub olustikuliste ennetusmeetmete väljatöötamisele varguste ennetamisel Viljandi maakonnas. Käesoleva lõputöö teema uudsus seisneb meetodilises lähenemises: paikkonna

vaatlused viidi läbi autori eelnevalt väljatöötatud ja teooriale tuginevate juhiste ning vaatlusloendi järgi.

Autor viis uuringu läbi Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonnas asuvas Suurupi külas. Valiku aluseks oli asjaolu, et tegemist on kasvava elanikkonnaga elamurajooniga, mis koosneb erinevat tüüpi eluruumidest, kus varguste suhtarv eluruumi kohta on üks kõrgemaid piirkonnas. Lisaks eelnevale ei ole teadaolevalt selletaolisi uuringuid piirkonnas varasemalt läbi viidud ning autor tunneb antud piirkonna olemust seoses tööga patrullis.

Käesoleva lõputöö eesmärk on anda ülevaade olustikulistest asjaoludest, mis soodustavad vargusi eluruumist Suurupi küla näitel ja töötada välja nende ennetamiseks ettepanekud, kuidas informeerida elanikke viisidest, mis aitaksid eluruume tõhusamalt varguste eest kaitsta.

Eesmärgi saavutamiseks püstitas autor järgmised uurimisküsimused:

- millised olustikulised tegurid mõjutavad vargusi eluruumidest varasemate uurimuste põhjal?
- millised eluruumidest vargusi soodustavad olustikulised tegurid ilmnevad Suurupi külas ja kuidas neid ennetada?

Seatud eesmärgi saavutamiseks ning püstitatud uurimisküsimuste lahendamiseks püstitas autor järgnevad uurimisülesanded:

- analüüsida eluruumist toimepandavate varguste teoreetilisi lähtekohti ja tuua välja varasemates uurimustes leitud olustikulised mõjutegurid;
- viia läbi empiiriline uurimus, et analüüsida eluruumidest varguste toimepanemist soodustavaid olustikulisi asjaolusid, mille põhjal saaks välja tuua tegurid, mis võivad mõjutada konkreetses kohas (Suurupi külas) kuriteo toimepanemist.

Uurimisülesannete lahendamiseks on kasutatud järgmisi uurimismeetodeid:

- teadusallikate (senised uuringud, teooriad) läbitöötamine ja materjali süntees;
- vaatlused Suurupi külas.

Lisaks viidi olukorra kirjeldamiseks läbi Suurupi külas vargusi iseloomustavate üldstatistiliste andmete analüüs.

Käesolevas lõputöös on kesksel kohal olustikulise kriminaalpreventsiooni raamistik, mis on otseselt seotud eluruumist varguste ennetamisega. Olulisemad kuriteo ennetusega tegelevad teadlased, kelle olustikulise kriminaalpreventsiooni alaseid teooriaid käesoleva lõputöö teooriaosa ülesehitusel kasutati, olid Clarke, Hilborn, Ekblom, Graham ja Bennett.

Töö esimeses peatükis tutvustatakse eluruumist varguste olemust olustikuliste asjaolude kaudu ning antakse ülevaade olustikulise kriminaalpreventsiooni teoreetilistest lähtekohtadest, selle rakendamise meetoditest ja rakendamisega kaasneva võivatest ohtudest. Lisaks eelpool väljatoodule, tuuakse näiteid olustikulise kriminaalpreventsiooni edukast rakendamisest eluruumist varguste ennetamisel.

Teises peatükis kirjeldatakse Suurupi külas eluruumist toime pandud vargusi, kasutades selle iseloomustamiseks üldstatistiliste andmete analüüsi ning vargusi soodustavate olustikuliste tegurite selgitamiseks vaatlust. Lisaks hinnatakse teises peatükis vaatluse tulemusi ning tehakse järeldusi, mille põhjal töötatakse välja autoripoolsed ettepanekud eluruumide turvalisemaks muutmiseks.

Lõputöö teema on jätkusuutlik, kuna käesolevas töös teooria ning varasemate uuringute põhjal välja töötatud vaatlusloendit on võimalik kasutada muudes piirkondades rakendusuuringu läbiviimiseks, mujal probleemkohtade tuvastamiseks ning ennetusmeetmete väljatöötamiseks.

1. OLUSTIKULINE KRIMINAALPREVENTSIOON VARGUSTE ENNETAMISEL ELURUUMIST

1.1. Vargus eluruumist

Varavastane süütegu ehk vargus on Karistusseadustiku (edaspidi KarS) § 199 lg 1 tähenduses võõra vallasasja äravõtmine selle ebaseadusliku omastamise eesmärgil (Karistusseadustik, 06.06.2001). Varguse paneb isik toime eelkõige võimaluse olemasolul ehk vargust soodustavatel ajenditel. Traat ja Markina (2005:21) on välja toonud, et varguse toime pannud isikud erinevad väga olulisel määral üksteisest nii oskuste, motivatsiooni, hoiakute, väärtushinnangute kui ka iseloomujoonte ja käitumiseseärasuste poolest, mis omakorda tähendab, et inimest võivad mõjutada vargust toime panema väga erinevad asjaolud ning tegurid. Seepärast ei saa varguseid käsitleda üldistavalt, seda tuleb teha juhtumipõhiselt, juhtumeid eraldi hinnates, kuna iga varguse toime pannud isik lähtub erinevatest ning just antud situatsioonile omastest asjaoludest.

Eluruumist vargused hõlmavad eramutest (linna/asula tüüpi elamu), korteritest, taludest ja suvilatest varguseid, mis pannakse toime üldjuhul sissemurdmise teel, avatud uste ning akende kaudu või kannatanu tuttava (külaline, naaber, juhututtav, üürnikud) poolt. Varastatakse peamiselt väärtuslikemaid tehnikaseadmeid, ehteid (eelkõige kuld- ja hõbeehted), dokumente ja sularaha. (Ahven jt 2014:41) Sellest tulenevalt on autor arvamisel, et lisaks teo toime pannud isikutele erinevad eluruumist varguste korral olulisel määral ka varguse laad, sihtmärk, ohver ning toimepanemise koht. See tähendab, et ohvriks võib langeda erinevat tüüpi eluruume, mida kasutatakse vastavalt otstarbele ja vajadusele erineva sageduse ja eesmärgiga.

Politsei- ja Piirivalveamet on muutnud eluruumist varguste lahendamise varguste seas prioriteediks, võttes tarvitusele erinevaid meetmeid. Näiteks 2011. aastal pööras politsei eluruumidest varguste vähendamiseks suurt tähelepanu varastatud kauba realiseerimisvõimaluste piiramisele, mille käigus kontrolliti varasemast enam pandimaju ning antiigi ja vanavaraga kauplevaid äriühinguid, et tuvastada sinna realiseerimiseks viidud kaupu, mis on omandatud eluruumist varguste teel (Ahven jt 2012:87).

1.2. Olustikulise kriminaalpreventsiooni teoreetilised lähtekohad

Kuritegevuse olustikulist preventsiooni on käsitletud ja uurinud mitmed teadlased. Üheks silmapaistvamaks olustikulise kriminaalpreventsiooni teoreetiliste lähtekohtade arendajaid on Suurbritannia kriminaalõiguse professor Ronald V. Clarke, kes on avaldanud mitmeid olulisi olustikulist kriminaalpreventsiooni käsitlevaid teoseid ning uuringuid. Clarke'i (1997:4) põhiseisukohad on, et olustikuline kriminaalpreventsioon:

- on suunatud spetsiifilise kuritegevuse vormide vastu;
- kaasab võimalikult süstemaatilisel viisil vahetu keskkonna disainimist ja mõjutamist;
- muudab kuritegude sooritamise raskemaks ja riskantsemaks või vähem kasutoovaks.

Eeltoodule tuginedes on käesoleva töö autor seisukohal, et eespool nimetatud definitsiooni võib pidada olustikulise kriminaalpreventsiooni aluseks eelkõige seetõttu, et kuritegevuse olustikuline preventsioon on suunatud spetsiifiliste kuritegevuse vormide vastu, kaasab võimalikult süstemaatilisel ja jääval viisil keskkonna disaini ja mõjutamist, et muuta kuritegude sooritamist vähem kasutoovaks, keerulisemaks ning on edukas eelkõige kuritegude ennetamisel, mis on olustikulistest asjaoludest otseses seoses.

Autor tõi eelmises alapeatükis välja, et nii eluruumid kui ka eluruumist varguse toimepannud isikud on oma olemuselt väga erinevad, seega võib pidada otstarbekaks ning asjakohaseks rakendada olustikulist kriminaalpreventsiooni eluruumidest varguste ennetamisel. Näitena võib välja tuua asjaolu, et eluruumidest varguste puhul ei saa üht ennetuslikku strateegiat kasutada iga eluruumi puhul, kuna eluruumid on oma otstarbalt ja ehituselt erinevad. Suvila tüüpi eluruumist ehk mittealalisest elukohast varguste ärahoidmiseks rakendatavad ennetuslikud meetmed ei sobi korter või eramu tüüpi eluruumist ehk püsielukohast varguste ennetamiseks, kuna valdused erinevad nii otstarbalt kui ka asukohalt teineteisest suurel määral.

Suvilad on kasutuses eelkõige suvekuudel, mistõttu suureneb varguste tõenäosus suvilatest eelkõige talvekuudel. Püsielukohti (korterid, eramud) kasutatakse aga talvekuudel ning tööpäeviti, mistõttu suureneb varguste tõenäosus eelkõige ajal, kui inimesed on tööl või nädalavahetustel ning suvekuudel, mil inimestel on puhkuste aeg. Lisaks eelpool väljatoodud eluruumide erinevustele tuleb arvestada ka eluruume ümbritsevat keskkonda. Kuna eluruumid moodustavad rajoone, kus sarnaselt eluruumi tüübile ei saa üht tüüpi ennetuslikku strateegiat kasutada erinevat tüüpi elamurajoonte suhtes tuleb arvestada erinevate meetmetega, mis on kohandatavad konkreetsele

rajoonile. Korterelamu tüüpi rajoonid erinevad oma olemuselt väga suurel määral eramu tüüpi rajoonist. Korterelamu rajoonid on üldjuhul suuremad, seal elab rohkem inimesi ning liikuvus on suurem, seetõttu on keerulisem hoomata piirkonnas liikuvaid isikuid ning eristada võõraid ja kahtlaseid isikuid, kellele tähelepanu pöörata. Teisest küljest on korteri tüüpi eluruumi keeruline varjatult siseneda, kuna suurema liikuvuse tõttu on suurem tõenäosus, et keegi tegevust märkab. Eramu tüüpi rajoonid on üldjuhul suuremal määral hajutatud ning liikuvus on hõredam, seetõttu on ka hõlpsam märgata piirkonnas võõraid ning kahtlaseid isikuid. Teisest küljest, võrreldes korteri tüüpi elamurajoonidega on eramu tüüpi eluruumi varjatult sisenemisel väiksem võimalus, et seda märgatakse, seoses hajutatud liikuvusega piirkonnas. Suvila ning talumaja tüüpi eluruumid, aga võivad paikneda niivõrd hajutatult, et rajoone ei moodustugi. Sellisel juhul on liikuvus piirkonnas väga hõre ning võimalus, et eluruumi ümbruses märgatakse kahtlast liikumist või eluruumi sisenemist minimaalne. Seega on vajalik eluruumist varguste ennetamisel vaadelda igat piirkonda ja eluruumi eraldivõetuna ning rakendada konkreetseid meetmeid, mis on kohased konkreetsele eluruumile ning piirkonnale, kuna olustik ehk keskkond on väga muutlik ning eluruumidest varguste puhul on määraval kohal olustikulised tegurid, mis soosivalt või pärssivalt mõjutavad kurjategija otsust eluruumi siseneda ning vargust toime panna.

Lähtudes eelnevas lõigus käsitletud definitsioonist, mille kohaselt tuleb lisaks juhtumipõhisele käsitlusele eluruumist varguste ennetamisel kaasata ennetustegevusse võimalikult süstemaatilisel viisil vahetu keskkonna disainimist ja mõjutamist, on sarnasel seisukohal lisaks Clarke'ile ka teisi teadlaseid. Näitena võib välja tuua Eestis kriminaalpreventsiooniga tegeleva Hilborni (2007:12;47), kes rõhutab, et olustikulise kriminaalpreventsiooni rakendamisel on oluline muuta välist keskkonda viisil, mis paneb kurjategija tundma, et objekt on liiga raskesti kättesaadav, ohtlik või vähetasuv. Sarnase seisukoha on võtnud ka Suurbritannia teadlased Graham ja Bennett (1998:67), kes on välja toonud, et olustikuline preventsioon on tulemuslik vaid juhul kui potentsiaalne kurjategija tajub, et olude muutmine suurendab kuriteo toimepanemise riski ja vähendab kuriteost loodetavat kasu. Eelnevast lähtudes on autori hinnangul eluruumist varguste ennetamisel oluline rakendada meetmeid, mille korral püütakse vahetu välise tajutava keskkonna muutmisega mõjutada potentsiaalse kurjategija otsust jätta eluruumist vargus sooritamata. Eelnevast tulenevalt on autor seisukohal, et meetme rakendamisel on oluline siduda hoonete disain muude turvalisust mõjutavate väliste teguritega, et vähendada kuriteo toimepanemise võimalusi ning suurendada vahelejäämise ohtu. See tähendab, et lisaks eluruumi disainimisele ja turvalisuse loomisele, tuleb meetme rakendamisel jälgida ka eluruumi ümbritsevat keskkonda, mis sarnaselt eluruumile tuleb disainida ning kohandada nõnda, et suureneks hirm vahele jääda.

Vaatamata eespool esitatud seisukohtadele ei ole vahetu keskkonna disainimine autori hinnangul mõjus, kui seda rakendatakse vaid ühe konkreetse eluruumi puhul. Meetme rakendamisel on autori seisukohalt oluline silmas pidada Clarke'i (1997:4) poolt välja toodud definitsiooni, mille kohaselt tuleb kuritegude olustikulisel ennetamisel keskenduda välise keskkonna süstemaatilisele muutmisele. Sellest lähtuvalt tuleks varguste ennetamisel eluruumist süsteemselt muuta vahetut keskkonda kogu piirkonnas või rajoonis, et tõrjuda oht eluruumist varguste näol konkreetsest ning ümbritsevatest eluruumidest. Näitena toob autor välja asjaolu, kui piirkonnas on ülekaalus eluruumid, mis vahetult väliste tajutavate tegurite kaudu soodustavad eluruumist varguseid. Antud olukorras suurendab eeltoodu varguste tõenäosust ka eluruumidele, kus on tarvitusele võetud meetmed, mis suurendavad varguse korral vahelejäämise riski, ajakulu kui ka vaeva, kuna keskkond annab selleks soodumuse.

Lähtudes olukorrast, mille puhul keskendutakse olustikulist kuriteoennetust rakendades kuriteo võimaluste vähendamisele ning kuriteo sooritamise keerulisemaks muutmisele, keskendutakse autori hinnangul eluruumist varguste ennetamisel pigem teo toimepanijale kui teole endale. Kurjategija rolli olustikulise kriminaalpreventsiooni juures on rõhutanud ka Graham ja Bennett (1998:67), kes on välja toonud, et kuritegelike kalduvuste mõjutamisel olustilike tegurite kaudu on põhiohk õigusrikkujal, mitte kuriteol. Seega põhineb kuritegevuse olustikuline preventioon õigusrikkujal tema otsuste ja tegevuste mõjutamise kaudu, mistõttu on tegemist küllaltki psühholoogilist laadi ennetusmeetodiga. Eelnevast lähtudes võib autori arvates väita, et varguste ennetamisel eluruumist püütakse tajuda kurjategija olemust, hoiakuid ja harjumusi, et nende põhjal muuta tema tegevust võimalikult keeruliseks ning väljapaistvaks. Näitena toob autor välja ukse lukustamise eluruumist lahkudes, mis on kõige levinum ja tüüpilisem meetod takistamiseks õigusrikkujal eluruumi sisenemast. Eluruumi ust lukustades eeldatakse, et eluruumist lahkudes võib läbi lukustamata ukse siseneda eluruumi õigusrikkuja, kes sealt varguse toime paneb. Seega, et vältida eelpool nimetatud olukorda, lukustatakse uks, et raskendada eluruumi sisenemist.

Autor on seisukohal, et olustikuline kriminaalpreventsioon tugineb Clarke'i teooriale, mis on välja toodud käesoleva alapeatüki esimeses lõigus. Teooria põhineb keskkonna muutmisel ning kuritegude sooritamise raskendamisel, mida autori hinnangul on eluruumist varguste ennetamisel oluline käsitleda kogumis ning kombineeritult.

1.3. Olustikulise kriminaalpreventsiooni rakendamise meetodid

Lähtuvalt eelpool väljatoodud teooriast analüüsib autor alapeatükis Suurbritannia silmapaistva kuriteoennetusliku keskkonna professori Ekblomi (2001:6–7) nimetatud olustikulise ennetusmudeli rakendamise meetodeid, mis suurendavad eluruumist varguste korral vahelejäämise riski ning vähendavad vargusest saadavat tulu.

Keskkonna planeerimine ja kujundamine

Meetod, mis käsitleb keskkonna planeerimist ja kujundamist ehk kuritegevuse ennetamist keskkonnamudeli kaudu (edaspidi CPTED), põhineb olustikulise kriminaalpreventsiooni teorial ning aitab ennetada, vähendada hirmu kuritegevuse ees ning parandada elukvaliteeti, suurendades vahelejäämise võimalust. Põhirõhk on ennetaval tegevusel, mitte karistamisel. (Alcohol Advisory Council of New Zealand 2012)

Autori seisukohalt on nii keskkonna planeerimine kui ka disainimine efektiivne ning mõjus eelkõige eluruumist varguste ennetamisel, kuna põhirõhk on suunatud hoonete disainile ja piirkonna planeeringule, mille kaudu püütakse vähendada kuritegevuse võimalusi piirkonnas. Teisest küljest tuleks silmas pidada juba eelpool mainitud asjaolu, et nii keskkonna disainimisel kui ka planeerimisel tuleb arvestada kogu piirkonda täies ulatuses. Vastasel korral, kui piirkond planeeritakse ning disainitakse CPTED mudeli põhjal vaid osaliselt, võib ilmneda asjaolu, et kuritegevus piirkonnas ei kao, vaid koondub kohtadesse, kus endiselt asetsevad kuritegevust soodustavad elamud, põhjustades sealsetes piirkondades veelgi enam vargusjuhtusid. Seega on keskkonna planeerimisel oluline arvestada kogu piirkonna huve ning kaasatust. Antud asjaolule on viidanud ka The Commission of the European Communities ja An Garda Síochána (2007:3;6), tuues välja, et meetod on edukas vaid juhul, kui ennetustegevusse on kaasatud kõik piirkonna elanikud.

Nii nagu olustikulise kriminaalpreventsiooni puhul üldiselt, tuleb ka CPTED mudelit rakendades lähtuda piirkonna eripäradest ning arvestada sellega, et nii keskkond kui ka eluruumi tüübid võivad piirkonniti olulisel määral erineda. Seega ei sobi igale piirkonnale ühe malli järgi kujundatud keskkond, vaid planeerimisel tuleb arvestada piirkonna eripärasid. Antud asjaolule on viidanud ka Alcohol Advisory Council of New Zealand (2012:8-9), tuues välja, et CPTED mudel on spetsiifiline moodus, mis sobib kindlatel juhtudel vastavalt piirkonnale.

Lisaks eelpool väljatoodule, mille kohaselt põhineb CPTED ennetusmudel keskkonna planeerimisel, et suurendada vahelejäämise riski ning raskendada kuriteo toimepanemist, tugineb CPTED ennetusmudel kolmele põhiprintsiibile, mille alusel mudelit rakendatakse (National Crime Prevention Council 2003:4-5):

- Loomulik jälgimine, mille korral tavalised inimesed peavad tänaval eluruumide üle n-ö järelevalvet ja võivad märgata kahtlast liikumist, seetõttu tuleb tagada valduste ülevaatlikkus.
- Loomulik juurdepääsu kontroll piirab õigusrikkumiste esinemise võimalust, piiritledes ära avaliku ja eraruumi. Määratledes aedasid, valgustust, maastiku eripärasid jm piiratakse vaba juurdepääs eluruumile ning territooriumile. Seega peavad rakendatavad meetmed õigusrikkuja jaoks võimalikult suurt ebameeldivust valmistama.
- Loomulik territoriaalne toetusmeede on keskkond, mis selgelt piiritleb privaatriumi ja soodustab omanditunde tekkimist, mis omakorda aitab luua keskkonna, kus kahtlased tegevused jäävad silma ja neid on lihtsam märgata.

Eelpool esitatud punktide põhjal on autori hinnangul konkreetselt välja toodud meetmed, mis otseselt raskendavad kuriteo toimepanemist ning suurendavad vahelejäämise riske. Autori seisukohalt on rakendatav meede edukas, kui ümbritseva keskkonna planeerimisel arvestatakse loetusel välja toodud kõiki kolme printsiipi. Näitena toob autor välja elulised asjaolud keskkonnast, mis on kujundatud vastavalt eelpoolnimetatud printsiipidele, et kaitsta eluruumi varguste eest.

- *Loomulik jälgimine on tagatud, kui elamut ümbritsev aed on madal ning võimalikult vähe vaadet piirav, see suurendab eluruumi varguste korral vahelejäämise riski, kuna tänavalt on eluruumi hea ülevaade, mistõttu on ka suurem tõenäosus, et märgatakse valduses liikumas kahtlaseid isikuid jm.*
- *Loomuliku juurdepääsu kontrolli tagamiseks tuleb eluruumi esimeste korruste akende all kasutada näiteks okastega põõsaid, kõrvaldada hoone ehituslikud eripärad, mis pakuvad juurdepääsu akendele ning valdust ümbritsev aed lukustada, et muuta eluruumi vargus võimalikult keeruliseks ning ebameeldivaks.*
- *Loomulik territoriaalne toetusmeede on autori seisukohalt tagatud sellisel juhul, kui planeeritakse eluruumi ümbritsev valdus selliselt, et visuaalselt tundub, et ala on pidevas kasutuses ning kontrolli all. Eelnev on autori hinnangul saavutatav, kui eramu tüüpi eluruum on hooldatud, valdusesse on istutatud puud ning rakendatud muid meetmeid, mis suurendavad näiliselt eluruumi kasutust ning seeläbi süveneb eluruumi kaitstus jm.*

Eelpool väljatoodud teoriast, selle põhiprintsiipidest ja elulistest näidetest lähtuvalt on autor seisukohal, et varguste ennetamisel eluruumidest keskkonna mudeli kaudu on põhirõhk õigusrikkujal ning ennetustegevusel. Oluline on siinkohal välja tuua, et keskkonna planeerimisel on vajalik kaasata tegevusse kogu piirkond, et vältida olukorda, kus piirkonda võivad tekkida n-ö „mustad augud“ ehk kohad, kus õigusrikkumiste arv suureneb seoses kuritegevuse ümberpaiknemisega.

Sihtmärgi või objekti kättesaadavuse raskendamine

Sihtmärgi või objekti kättesaadavuse raskendamist käsitlev meetod on autori seisukohalt CPTED mudeli kõrval üks tõhusamaid ning praktilisemaid meetodeid eluruumidest varguste ennetamiseks.

Üks levinumaid asjaolusid, mis soodustab eluruumist vargusi on valdajate suhtumine ning hoiakud, näiteks ei lukustata eluruumist lahkudes uksi ega suleta aknaid, mis on kõige esmasem ja elementaarsem viis enda eluruumi varguse eest kaitsta, et tõkestada varga sisenemistee ja muuta sellega teo toimepanemine keerulisemaks. (Nee ja Meenaghan 2006:9;12) Seega on loodud võimalus, et eluruumi võib siseneda õigusrikkuja, kes paneb sealt toime varguse. Nee ja Meenaghan (2006:9;12) tõid esile Suurbritannias läbi viidud uuringu, mille kohaselt umbes kolmandik küsitletud 50 kurjategijast pani eluruumist varguse toime vaid juhul, kui eluruumile oli avatud juurdepääs (lukustamata või avatud ukseid ning aknad). Eelnimetatud uuring ilmestab autori hinnangul võimalust, et tõenäoliselt oleks iga kolmas eluruum jäänud vargusest puutumata, kui eluruumi valdaja oleks rakendanud kõige elementaarsemaid meetmeid, et kaitsta eluruumi varguste eest ehk lukustanud ukseid ning sulgenud aknad eluruumist lahkudes.

Lisaks uste ning akende lukustamisele, mis ka uuringute kohaselt pärsib varguseid eluruumist, on tõhus mõjutada õigusrikkujate otsuseid esemete väärtuse vähendamise ja passiivse provokatsiooni toel. Eluruumides hoitavate hinnalisemate majapidamistarvete, ehete jm vara püsi- või varjatud märgistus alandab esemete väärtust (Graham ja Bennett 1998:85). Märgistatud esemete väärtus alaneb, kuna neid on kergem ära tunda ja seetõttu ka keerulisem edasi müüa, näiteks võib esemele märkida omaniku nime või mõne muu märke ning seifi paigaldada värvikapsli, mis sissemurdmise korral muudab rahatähed kasutuskõlbmatuks. Lisaks vara märgistamisele on autori seisukohalt väga oluline hoida alles ning eraldi hinnalisemate esemete ja tarvete passid ja dokumendid, mis varastatud esemete leidmise korral abistavad ning lihtsustavad vara tagasisaamise võimalust.

Sihtmärgi või objekti kättesaadavuse raskendamise juures on lisaks eelpool väljatoodule oluline silmas pidada passiivset provokatsiooni. See tähendab, et eluruumist varguse korral on väärtuslikumad esemed jäetud järelevalveta, kergesti aimatavatesse kohtadesse. Eluruumist varguse toime pannud isikud otsivad üldjuhul eluruumidest väärtuslikemaid esemeid rutiinselt, kiiresti, tüpiseerivalt ning harjumuspäraselt, kuna suurem osa tähelepanust kulub keskkonnale ehk vahelejäämise võimaluse vähendamiseks ümbruskonna jälgimisele. (Nee ja Meenaghen 2009:9) Eelnevast tulenevalt võib välja tuua, et enamjaolt satutakse eluruumidest varguste ohvriks juhul, kui väärtuslikke esemeid hoitakse eluruumis lukustamata, standardsetes, nähtavates või kergesti aimatavates kohtades. Näitena võib välja tuua olukorra, kus kuld- ja hõbeehted, sularaha ja pangakaardid ning muud väärisesemed on jäetud kappide, riulite või laudade peale, muutes need kergesti ning kiiresti märgatavateks. Eelnimetatud olukord, kus eluruumis on jäetud väärtuslikumad esemed nähtavatele kohtadele, lihtsustab oluliselt eluruumist varguse toimepanija tegevust, kuna ta ei pea otsimisele aega kulutama ning seeläbi väheneb ka vahelejäämise oht.

Seega sõltub piirkonna turvalisus iga eluruumi valdaja hoiakust, tegevusest ja suhtumisest turvalisusesse. Kui kogukond ei tegutse ühiselt turvalisuse tagamise ning kuritegevuse vähendamise nimel, võib eeldada, et piirkonnas on eluruumid vähekaitsitud ning olustik soosib eluruumidest vargusi.

Valvsuse suurendamine piirkonnas

Üks vanimaid ja efektiivseimaid valvsuse suurendamise vahendeid, mis tugevdab piirkonnas elanike koostööd ning ühtekuuluvust, võitlemaks turvalisema keskkonna nimel on naabrivalve, mille edukus sõltub kogukonna ühtsusest ning elanikkonna läbikäimisest. Üldiselt vähendab naabrivalve kuritegude toimepanemise võimalusi piirkonnas ning vähesemal määral mõjutab kurjategijate käitumist ja motivatsioone. (Neighborhood watch...26.12.2013) Lähtudes eelnevast on autor seisukohal, et naabrivalve tegevus hõlmab piirkonnas asetsevate hoonete turvalisuse suurendamist ning kuriteo toimepanemise võimaluste vähendamist, mille käigus viiakse läbi erinevaid järelevalvelisi tegevusi. Autori arvates suurendab toimiv naabrivalve ühendus vahelejäämise riski ning hirmu.

Lähtudes eelnevast lõigust on autor seisukohal, et praktikas tähendab toimiv naabrivalve ühendus kokkuhoidvat ning ühtset kogukonda, kus elanikud teavad ja tunnevad piirkonnas elavaid isikuid ning oskavad märgata kogukonnas ohte (võõraid ja kahtlast liikumist) ning lähtuvalt sellest ka

teavitada juhtunust asjakohaseid isikuid ning asutusi. Uuselamurajoonides, kus piirkond on planeerimise järgus, nõuab toimiva naabrivalve ühenduse loomine kogukonnalt suuri pingutusi, et saavutada piirkonnas ühtne ning süsteemne ühendus. Toimiva naabrivalve ühenduse saavutamiseks ja selle tugevdamiseks kogukonna liikmete vahel on vajalik piirkonna elanikel regulaarselt läbi viia naabrivalve ühendusega seonduvaid koosviibimisi, kuhu kaasata ka uusi elanikke. Koosviibimiste raames oleks tarvilik jagada informatsiooni, kuhu teatada piirkonnas liikuvatest kahtlastest isikutest jm.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et eelnevalt käsitletud meetodid kuritegude olustikuliseks ennetamiseks nõuavad kõigi piirkonnas elavate eluruumide valdajate ühist pingutust ning koostööd, et vähendada kuritegude toimepanemise võimalusi, suurendada vahelejäämise ohtu ning seeläbi suurendada piirkonna turvalisust.

Lisaks naabrivalve ühendustele on autori hinnangul väga efektiivne valvsuse suurendamise vahend eluruumide kaitsel valveloom ehk koer. Weisel (2002:8) on välja toonud, et valvelooma olemasolu vähendab kuriteo toimepanemise võimalusi, kuna koerad suurendavad haukumisega vahelejäämise riski ning mõjuvad näiliselt hirmutavana. Eelnevast tulenevalt võib välja tuua, et meede on tulemuslik, kuna tõstab vahelejäämise riski ning samal ajal suurendab valvsust piirkonnas ning raskendab objekti kättesaadavust ehk eluruumi sisenemist. Koera pidamine eramu või suvila tüüpi eluruumis eeldab, et eluruum on korrektselt aiaga ümbritsetud, mis omakorda suurendab loomuliku juurdepääsu kontrolli.

Lisaks füüsilisele valvsusele võivad õigusrikkujale mõjuda heidutavana eluruumide juures ka erinevad tehnilised seadmed, mis teostavad eluruumi üle alalist valvet, näiteks signalisatsiooniseadmed ning videosalvestid (Hilborn 2007:49). Autori seisukohalt on tegemist efektiivsete vahenditega, kuna signalisatsiooniseade aktiveerub ning tekitab valju müra, kui õigusrikkuja püüab eluruumi siseneda ning videosalvesti jäädvustab õigusrikkuja tegevust eluruumist varguse korral. Seega on tegemist küll efektiivsete vahenditega, mis vähendavad kuriteo toimepanemise võimalusi, suurendades vahelejäämise riski ning hirmu, kuid arvestada tuleb asjaoluga, et tegemist on kuluka vahendiga ning kõik ei saa seda endale lubada.

1.4. Olustikulise kriminaalpreventsiooni rakendamise kaasneda võivad ohud

Hilborn (2007:67) on välja toonud, et olustikulist kuriteo ennetust tuleb hoolikalt analüüsida ning planeerida, sest vastasel korral on tõenäoliselt tulemuseks kuritegevuse ümberpaiknemine, mitte ennetamine. Kuritegevuse ümberpaiknemist peetakse ka olustikulise kuriteo ennetuse üheks suuremaks miinuseks.

Kuritegevuse ümberpaiknemise võimalust on näinud ka Graham ja Bennett (1998:91), tuues välja, et olustikulise preventsiooni abinõud võivad kuriteo selle toimepanemiseks kavandatud kohas küll ära hoida, kuid sealjuures võidakse kuritegu toime panna teises kohas või teisel ajal. Olustikulise kriminaalpreventsiooni raames jääb üldjuhul alati oht, et kui ühes konkreetsetes piirkonnas on kuritegevuse oht likvideeritud, liigub see teise piirkonda. Näiteks kui piirkonnas on hakatud eluruumidest varguseid ennetama, rakendades erinevaid olustikulisi meetmeid, siis võib kuritegevus kanduda edasi teise piirkonda, kus ennetusmeetmeid nii tõhusalt rakendatud ei ole.

Siiski on Hilborn (2007:52, ref Clarke 2005) uuringutele tuginedes märkinud, et kuritegevuse ümberpaiknemine küll toimub, kuid mitte väga suures ulatuses ja on rohkem tõenäoline, et ennetamisest tulenev kasu hajub ka ümbritsevasse keskkonda. Seega tuleb olustikulise ennetusmudeli rakendamisel arvestada piirkondlikku või liigilist kuritegevuse ümberkandumist, kuid mitte sellisel määral, et see kaaluks üles olustikulisest ennetusmeetmest tuleneva kasu.

Eeltoodule tuginedes on käesoleva töö autor veendunud, et tõenäolisem on olukord, kus olustikulist kriminaalpreventsiooni rakendades kandub ennetuse efektiivne ning positiivne mõju ka piirkonnast väljapoole, vähendades elanike seas kuriteo ohvriks langemise hirmu ning suurendades vahelejäämise võimalust. Eelnevast tulenevalt võib väita, et kui väheneb oluliselt kuritegude võimalus ning suureneb vahelejäämise hirm, hajub kuritegevus piirkonnas ning selle lähiümbruses minimaalseks või kaob täielikult. Eelpooltoodule tuginedes on autor seisukohal, et vaatamata mõningasele ümberpaiknemisele on olustikuline kuriteoennetus eluruumidest varguste ennetamisel edukas ja jätkusuutlik.

Eelnevas lõigus toodu ilmestamiseks toob autor välja kaks edukat ennetusprojekti maailmapraktikast. Projekt Kirkholt ja Hartepooli programm on märkimisväärsed, kuna neid peetakse rahvusvahelises mastaabis edukateks näideteks olustikulise kriminaalpreventsiooni rakendamisest, kuna nende tulemused on igati silmapaistvad.

Projekt Kirkholt viidi 1985. aastal läbi Suurbritannias Rochdale linnas Kirkholti linnaosas ning see teostati kahes etapis. Esimeses etapis oli põhieesmärk tugevdada koostööd preventsiiooniga tegelevate ametkondade vahel ja vähendada elamutesse sissemurdmisi. Teises faasis oli eesmärgiks tugevdada saavutatud ja olemasolevaid koostöösuhteid, näiteks koostöö elanike vahel, mille käigus moodustuvad naabrivalve piirkonnad, mis omakorda muudab kuriteo toimepanemise keerulisemaks. Projekti raames arendati välja meetmed, et tugevdada kogukonna ühtsust ning suurendada piirkonnas naabrivalve süsteemi. Projekt oli tulemusrikas ning pärast esimesi projekti edukuse uuringuid selgus, et eluruumidest varguste arv oli hinnanguliselt langenud 40%. Projekt oli mõeldud läbiviimiseks Kirkholti piirkonna elamutes, kus oli võrreldes riigi keskmisega suur eluruumidest varguste määr. (Kirkholt...27.12.2013)

Projekti raames võeti kasutusele järgmised meetmed (Kirkholt...27.12.2013):

- Tulu või huvi pakkuva objekti eemaldamine, mille raames vahetati välja müntidega töötavad elektri- ja gaasimõõtjad, mis olid murdvaraste peamised sisseurdmiste ajendid. Projekti raames asendas kommunaalettevõtte mõõtjad ettemaksusüsteemiga, mis ei nõudnud sularaha.
- Valvsuse suurendamine piirkonnas, mille saavutamiseks moodustati naabrivalveline süsteem. Naabrivalve raames pidasid varguse ohvriks langenud eluruumi üle süsteemselt valvet kuus või enam naabereluruumi omanikku, et teatada koheselt ametivõimudele kahtlasest tegevusest.
- Objekti kättesaadavuse raskendamine, mille raames muudeti eluruumi pääsemine raskemaks ning keerulisemaks, rakendades selleks erinevaid abinõusid, näiteks paigaldati vargakindlamad ukсед, lukud jm.

Vaatamata asjaolule, et projekt viidi läbi juba 1985. aastal, oleks see autori hinnangul jätkusuutlik veel tänapäevalgi, kuna projekti raames rakendati olustikulise kriminaalpreventsiiooni olulisi ning asjakohaseid ennetusmeetmeid. Näitena võib välja tuua, et tugevdati koostööd nii elanike kui ka kriminaalpreventsiiooniga tegelevate organisatsioonide vahel, muudeti korduvalt kuriteo ohvriks langenud eluruumid turvalisemaks ja kõrvaldati sularaha hoidmise võimalus eluruumides. Valitud meetmed andsid soovitud tulemuse ehk minimaliseeriti eluruumidesse sisenemise võimalus, mille käigus muudeti vargusest saadava tulu ja teo toimepanemiseks kulutatava energia ehk aja suhe ebaproportsionaalseks. Projekt andis oodatult positiivseid tulemusi ja piirkonnas vähenes eluruumidest varguste arv.

Hartlepooli programm viidi esmakordselt läbi 1998. aastal Suurbritannias Hartlepooli linnas, selle eesmärgiks oli vähendada eluruumidest varguseid piirkondades, kus varguste tase oli kaks korda kõrgem kui riigi keskmine. Projekt oli edukas, kuna statistika kohaselt langes pärast projekti elluviimist piirkonnas eluruumidest varguste arv 25 % võrra. (Burglary...27.12.2013)

Projekti raames rakendati järgmiseid meetmeid (Burglary...27.12.2013):

- Objekti kättesaadavust raskendati, mille raames muudeti korduvalt varguse ohvriks langenud eluruumid turvalisemaks ning raskemini juurdepääsetavamaks. Selle käigus andis juhiseid ja soovitusi kriminaalpreventsiooni töötaja.
- Elamukvartal ümbritseti kõrge metallist taraga „Alley Gating“, et tagada piirkonnas loomulik juurdepääsu kontroll ning takistada piirkonnale vaba juurdepääs sinna varjatult sisenemiseks ning lahkumiseks.
- Vara märgistati, et raskendada varastatud kauba realiseerimist.
- Viidi läbi noorteprogramm, mille raames kaasati riskifaktoriga noored erinevatesse üritustesse ja võistlustesse kohalikus spordikeskuses, et muuta nende suhtumist ning eluhoiakuid.
- Viidi läbi haridust ja muid olulisi valdkondi käsitlevaid üritusi, mille eesmärgiks oli edendada kuritegevuse ennetust ühiskonnas laiemalt.
- Viidi läbi kogukonna arengule suunatud erinevaid programme, mille raames olid paljud tegevused suunatud otseselt kogukonna reageerimise ja kuritegude ennetamise suutlikkus suurendamisele. Tegevused piirkonnas hõlmasid endas naabrivalve süsteemi loomist.

Kuigi see ei ole otseselt käesoleva töö skoobis, oli antud projekt autori hinnangul lisaks olustiku muutmisele edukas, kuna keskenduti projekti raames potentsiaalsetele kurjategijatele ning riskirühma kuuluvatele noortele, et juhtida neid eemale kuritegelikest kalduvustest, mille käigus viidi nii koolides kui ka teistes vaba aja keskustes läbi noortele suunatud ennetustegevusi käsitlevaid üritusi. Lisaks korraldati üldiselt kogukonnale suunatud ennetatavaid üritusi, et tugevdada kogukonna ühtekuuluvust ning seeläbi rõhutada omaabi ja vabatahtluse olulisust piirkonnas.

2. ELURUUMIST VARGUSED SUURUPI KÜLAS

2.1. Uurimistöö metoodika

Käesolevas peatükis kirjeldatakse Suurupi külas eluruumist toime pandud vargusi, kasutades selle iseloomustamiseks üldstatistiliste andmete analüüsi ning vargusi soodustavate olustikuliste tegurite selgitamiseks vaatlust. Üldstatistiliste andmete analüüsi käigus tõi autor välja eluruumist varguste leviku ja dünaamika. Vaatluse viis autor läbi Laheranna (2008:227) kirjeldatud mitteosaleva vaatlusena, mis seisnes selles, et autor jälgis vaadeldavaid objekte eemalt, loomulikus keskkonnas ning hindas ja kirjeldas ümbritsevat keskkonda. Vaatluse käigus andis autor hinnangu Suurupi külas olevate eluruumide kaitstuse ja turvalisuse kohta ning tõi välja enamlevinud ja tõsisemad tegurid, mis soodustavad vargusi.

Vaatluse raames uuritavad olustikulised tegurid ja nende tunnused kujundas autor teoreetilise osa põhjal. Piirkonna vaatluse käigus otsiti vastust küsimusele, kas neid uuritavatel objektidel esines või mitte. Uuritavate olustikuliste tegurite ja nende tunnuste loetelu moodustas autor teoreetilises osas esitatud ning analüüsitud olustikulise kriminaalpreventsiooni rakendamise meetodite põhjal. Vaadeldavad tegurid on välja valitud eeldusel, et neid saab eemalt loomulikus keskkonnas vaadelda ning hinnata. (vt tabel 1)

Tabel 1. Uuritavad olustikulised tegurid, vaatlusloend (allikas: autori koostatud)

ELURUUMIST VARGUSI SOODUSTAVAD TEGURID								
VAADELDADAVAD MEETODID								
	Keskkonna planeerimine ja kujundamine			Objekti kättesaadavuse raskendamine	Valvsuse tagatus piirkonnas			
O b j.	Loomuliku jälgimise printsiip	Loomuliku juurdepääsu kontroll	Loomulik territoriaalne toetusmeede	Eluruumi füüsiline turvalisus ja kaitstus	Naabrivalve		Valve-loom	Signalisatsioon või videosalvesti
1.								
2.								
..								

Kõiki tegureid, mis on käesoleva lõputöö teoreetilises osas kriminaalpreventsiooni rakendamise meetodite juures välja toodud, ei saanud autor vaatluse käigus jälgida ega hinnata, kuna eemalt, loomulikus keskkonnas, ei saa igat tegurit kontrollida. Näiteks toob autor välja objekti kättesaadavuse raskendamise meetodi, mis käsitles uste ning akende sulgemist ning lukustamist. Lukustamist ei saa eemalt kontrollida ning seetõttu ei saa sellele ka hinnangut anda. Uuritavate olustikuliste tegurite ja nende tunnuste loetellu lisas autor valvelooma ning signalisatsiooniseadme ja videosalvesti olemasolu, mida küll autor uuritavate objektide puhul vaatles, kuid hinnangut neile ei andunud, kuna sarnaselt eelnevale ei saa loomulikus keskkonnas nimetatud tegureid kontrollida, sest tõenäoliselt ei ole kõigi olemasolevate seadmete ja valveloomade olemasolu tänavalt üheselt hinnatav.

Seoses piiratud mahuga ei olnud käesoleva lõputöö raames võimalik välja tuua kogu Eesti kohta eluruumist varguste levikut ja dünaamikat ega hinnata kogu Eesti territooriumil paiknevate eluruumide kaitstust ning turvalisust. Lisaks on autor seisukohal, et uuringu osas läbiviidud piirkonna vaatlus eeldab eluruumide turvalisuse ja kaitstuse hindamist, mistõttu muutub vaatluse läbiviimine ebatõhusaks, kui vaadeldav ala on hajutatud või liigselt suur, kuna muutuvad keskkonna jm tegurid, mis võivad hakata vaatluse tulemusi mõjutama. Eelnevast tulenevalt pidas autor vajalikuks ning asjakohaseks piirata vaadeldavat ala ning viia läbi uuring Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonnas asuvas Suurupi külas, kasvava elanikkonnaga elamurajoonis, mis koosneb erinevat tüüpi eluruumidest ning kus teadaolevalt ei ole selletaolisi uuringuid varasemalt läbi viidud. Lisaks eelnevale tunneb autor antud piirkonna olemust seoses tööga patrullis.

Piirkonna valikul lähtus autor asjaolust, et Harku vallas on viimase nelja aasta lõikes Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonnas registreeritud kõige rohkem eluruumist vargusi ja Suurupi küla on varguste poolest piirkonnas esirinnas. Lisaks laieneb Suurupi küla iga aastaga seoses elanike ning eluruumide arvu suurenemisega. 2011. aasta rahvaloenduse andmetel oli Suurupi külas registreeritud 1009 püsielanikku, mille põhjal oli Suurupi näol elanike arvu poolest tegemist Harku valla suuruselt teise külaga Muraste järel (Beltadze 2011). Autori arvates tõuseb elanike arv Suurupi külas eelkõige soodsa asukoha tõttu, kuna piirkonda läbib Tallinna-Rannamõisa-Kloogaranna mnt ning Tallinna linn on piirkonnast vaid 24 km kaugusel, Harku valla keskus Tabasalu 7 km kaugusel (Romanenkov...04.02.2014). Territoriaalselt piirneb Suurupi küla põhja suunas osaliselt Soome lahega, lääne ning lõuna suunas Viti külaga ja ida suunas Muraste külaga. Algselt on Suurupi küla välja kujunenud suvila rajoonina, mistõttu on piirkonnas lisaks eramu tüüpi eluruumidele ka

mitmeid suvila tüüpi eluruumi, millest lähtuvalt võib seal suvekuudel elanike arv tõusta ligi kaks korda (Ülevaade...08.02.2014).

Vaatluse käigus liikus autor Suurupi külas jalgsi mööda suuremaid tänavaid ning valimi moodustamisel ehk vaadeldavate objektide valimisel lähtus autor eelkõige tiheasustuses asuvatest eluruumidest, mis olid nii oma olemuselt kui ka kasutustiheduselt sarnases olustikus. Eesmärgiks oli anda objektiivne hinnang eluruumide kaitstusele. Autor vaatles piirkonnas kahel suuremal Suurupi küla läbival tänaval 40 eluruumi, mis olid autori hinnangul kasutusel püsielukohtadena. Vaatluse käigus tegi autor vaadeldavate objektide kohta kirjalikke märkmeid varem koostatud tabelisse (vt tabel 1) ning enda tarbeks fotosid. Lõputöö raames ei avalikusta autor eluruumidest tehtud fotosid, kuna autori hinnangul võivad fotol kujutatud konkreetsete eluruumide valdajad tunnetada antud asjaolu põhiõiguste riivena, sest näiteks kohalikud elanikud tunnevad eluruumi välimuse järgi ära või saavad oletada, kes seda kasutab. Selleks, et oleks tagatud vajalik anonüümsus, kirjeldab autor järgnevas alapeatükis olustikulisi asjaolusid kirjalikus vormis, mis ei võimalda tuvastada konkreetset eluruumi ega selle valdajat.

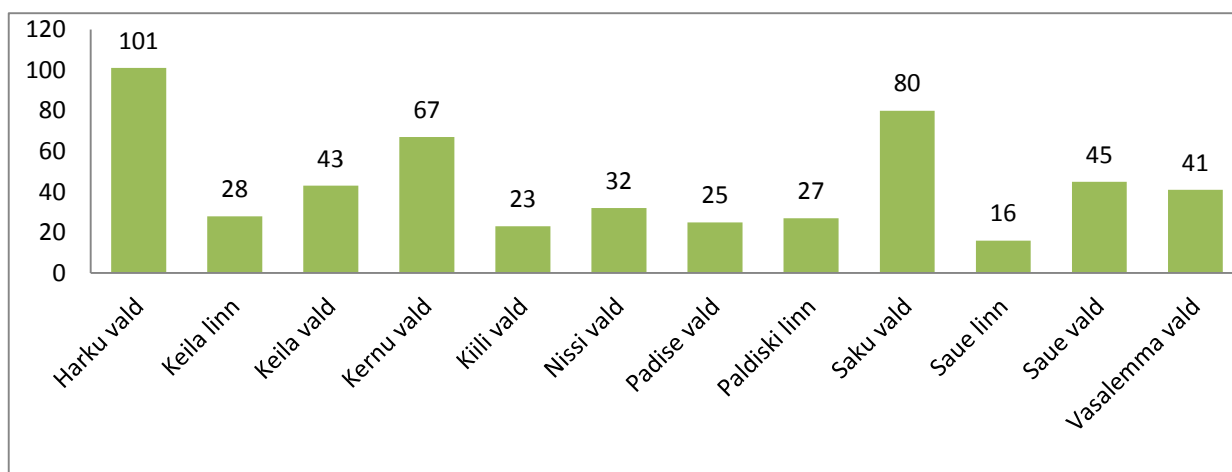
Suurupi külas kui laienevas elamurajoonis ja populaarses suvituspiirkonnas läbi viidud vaatluse tulemuste põhjal tehtud järeldused on kasutatavad ka mujal piirkondades, mis oma olemuselt Suurupi külaga sarnanevad. Näitena võib välja tuua suurlinnade ääres paiknevad elamurajoonid, kus üha suurem osa elanikkonnast on seotud pendelrändega. Samal ajal võib Suurupi külas läbi viidud vaatluse tulemusi rakendada ka suvituspiirkondades, kus suurem osa eluruumi on kasutusel suvilatena. Seega on uuringu läbiviimine eelnimetatud piirkonnas vajalik ning oluline, et vaatluse raames antud hinnangute põhjal töötada välja ettepanekud olustikult sarnaste eluruumide valdajatele tõstmaks nende teadlikkust ning vähendamaks võimalusi kuritegude toimepanekuks ja nende ohvriks langemise tõenäosust.

Enne vaatluse läbiviimist oli autoril uurimismeetodina kavas intervjuu läbiviimine isikute seas, keda on varasemalt kohtulikult karistatud eluruumi toime pandud varguste eest, et leida empiirilist kinnitust teoreetilises osas välja toodud konkreetsete olustikuliste tegurite kohta, mida autor kasutab vaatluse raames. Seoses Justiitsministeeriumi vanglate osakonna poolt taotluse mitterahuldamisega ei õnnestunud autoril intervjuusid läbi viia.

2.2. Piirkonna üldiseloomustus

Harku vallas asuv Suurupi küla kuulub Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonda, kuhu kuulub kokku 12 omavalitsusüksust. Territoriaalselt paikneb Lääne-Harju politseijaoskond Harju maakonna lääneosas. Käesolevas alapeatükis annab autor hinnangu eluruumist varguste leviku ja dünaamika osas Suurupi külas. Vaadeldavat piirkonda iseloomustavad statistilised varguste kohta käivad andmed on saadud politsei analüüsi- ja andmelaoinfosüsteemist ALIS.

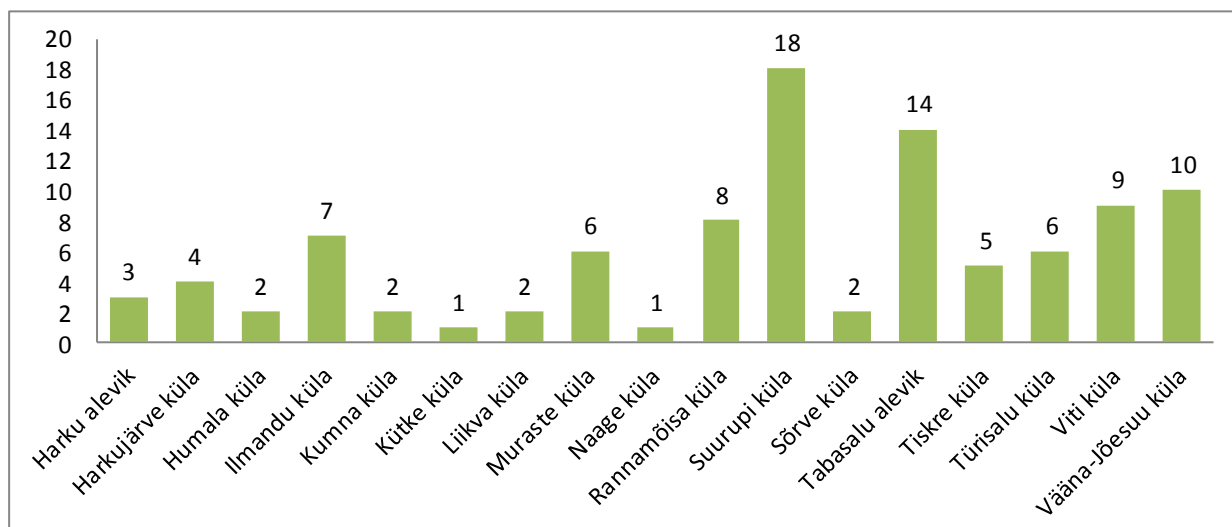
Nelja aasta jooksul, ajavahemikul 01.01.2010-31.12.2013 registreeriti Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonnas kokku 528 eluruumist vargust, neist kõige enam, 101 juhtumit, Harku vallas, millele järgnesid Saku vald 80 juhtumiga, Kernu vald 67 juhtumiga ning Saue vald 45 juhtumiga (vt joonis 1). Kõige vähem, 16 juhtumit, registreeriti Saue linnas. (ALIS...05.01.2014)

Joonis 1. Ajavahemikul 01.01.2010-31.12.2013 Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonnas registreeritud eluruumist vargused omavalitsuste lõikes (allikas: ALIS...05.01.2014)

Autor on seisukohal, et Harku vallas on mõningal määral kõrgem eluruumist varguste tase kui teistes omavalitsusüksustes mitmete tegurite mõjul, kuid kõige tõenäolisemalt avaldab eelnimetatud asjaolule mõju asukoht. Nimelt piirneb Harku vald Eesti Vabariigi pealinna Tallinnaga ning osaliselt merega, mistõttu on tegemist soodsa paigaga nii elamiseks kui ka puhkuse veetmiseks. Lisaks võib välja tuua ka elanike arvu, mis on järjepidevalt kasvanud. Viimastel aastatel on Harku valda, Tallinna lähiümbrusesse ehitatud mitmeid elamurajoone ning laiendatud olemasolevaid. Seetõttu on tõenäoline, et piirkonnas võib liikuda palju uusi ja võõraid inimesi, mistõttu suure tõenäosusega ei märgata kahtlust äratavaid isikuid.

Harku valla territooriumil on nelja aasta jooksul kõige enam eluruumist varguseid registreeritud Suurupi külas, kus statistika kohaselt registreeriti ajavahemikul 01.01.2010-31.01.2013 vargusjuhtumeid 18, mis moodustab kogu Harku vallas registreeritud eluruumist vargustest ligikaudu 20% (vt joonis 2). Harku valla keskses Tabasalu alevikus registreeriti nelja aasta jooksul 14 vargusjuhtumit. Vaid üks eluruumist varguse juhtum registreeriti nelja aasta jooksul Kütke ning Naage külas. Laabi, Tutermaa, Vahi ning Vaila külas ei registreeritud nelja aastaga mitte ühtegi eluruumist varguse juhtumit. (ALIS...05.01.2014)

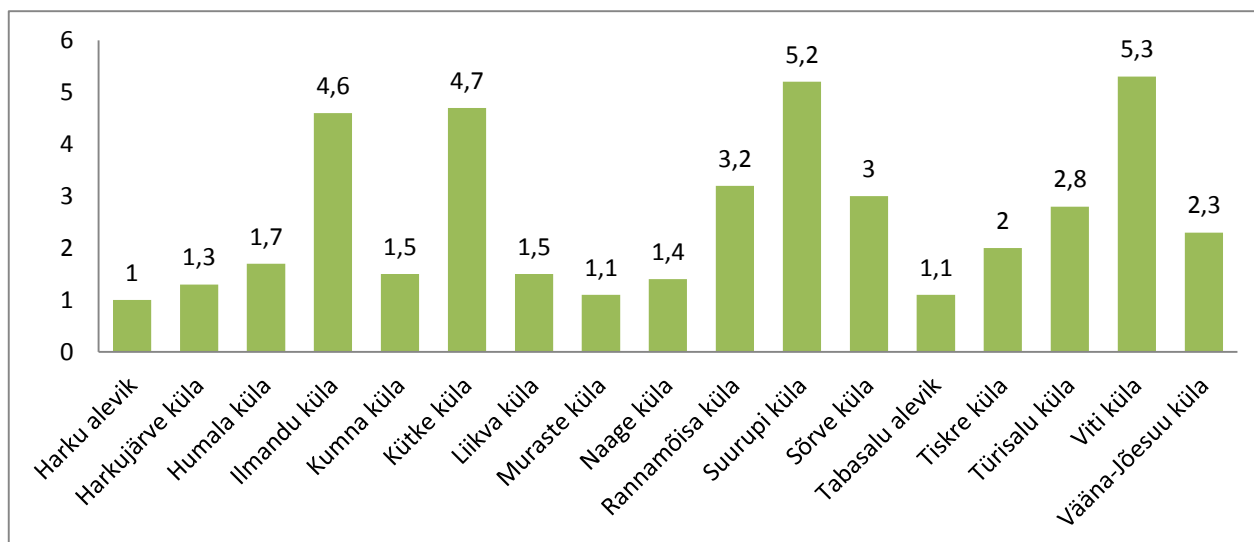

Joonis 2. Ajavahemikul 01.01.2010-31.12.2013 Harku vallas registreeritud eluruumist vargused (allikas: ALIS...05.01.2014)

Autori hinnangul võivad Suurupi külas kõrgemat eluruumist varguste taset mõjutada samad tegurid, mis Harku vallas üldiselt. Nimelt on Suurupi küla kasvav ning laienev piirkond seoses püsielanike arvukuse suurenemisega. Lisaks eelnevale on autori hinnangul Suurupi küla asukoht soodne, kuna see piirneb osaliselt merega ning paikneb Tallinna linna ja valla keskuse Tabasalu lähistel. Kuna piirkond moodustub nii suvila kui ka eramu tüüpi eluruumidest mõjutab autori hinnangul kõrgemat eluruumist varguste arvu ka asjaolu, et osa piirkonnast on kasutuses vaid osaliselt, mistõttu võib puududa ka pidev naabrivalve tagatus.

Lisaks eelnevale tõi autor eelpool esitatud tulemused välja ka suhtarvuliselt, et võrrelda eluruumist varguste arvu piirkonnas võrdsetel alustel. Autor arvestas nelja aasta jooksul registreeritud eluruumist varguseid vastavalt piirkonnale saja eluruumi kohta (vt joonis 3). Suhtarvuliselt registreeriti ajavahemikul 01.01.2010 kuni 31.12.2013 kõige enam eluruumist vargusi Viti külas,

kus 100 eluruumi kohta registreeriti 5,3 vargust. Suurupi külas, kus absoluutarvuliselt registreeriti nelja aasta jooksul kõige enam eluruumist varguseid, pandi 100 eluruumi kohta toime 5,2 vargust, mis on võrreldes Viti külaga samas suurusjärgus. Harku valla keskses Tabasalus registreeriti 100 eluruumi kohta 1,1 vargust. (Allikas: autori arvutused, lähtudes Politsei- ja Piirivalveameti ning Statistikaameti andmetest)

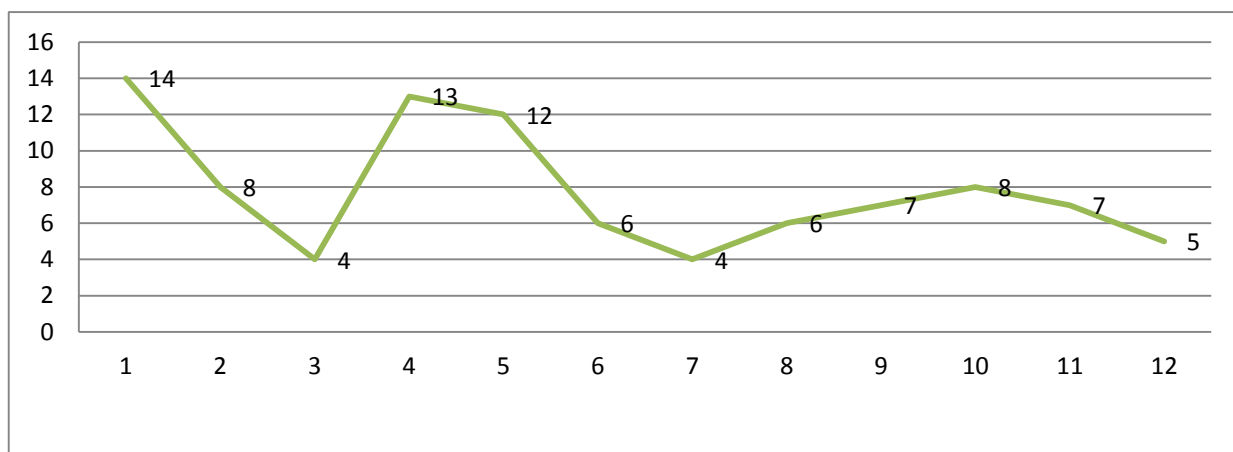

Joonis 3. Ajavahemikul 01.01.2010-31.12.2013 Harku vallas registreeritud eluruumist vargused Harku vallas 100 eluruumi kohta (allikas: autori arvutused, lähtudes Politsei- ja Piirivalveameti varguste statistikast (ALIS...05.01.2014) ning Statistikaameti eluruumide loendusandmetest)

Autor on seisukohal, et antud asjaolu ilmestab piirkonnas Suurupi küla mastaapsust eluruumist varguste arvu poolest. Suurupis on võrreldes muu piirkonnaga kõrgem varguste tase nii üldarvuliselt kui ka suhtarvuliselt ehk kogu piirkonnaga võrdsetel alustel võetuna.

Nelja aasta jooksul registreeriti Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonnas, mille koosseisu kuulub ka Suurupi küla, kõige enam varguseid eramu tüüpi eluruumidest, mis moodustasid ligikaudu pool ehk 47% juhtudest. Umbes kolmandik juhtudest ehk 24% registreeriti varguseid suvila tüüpi eluruumidest. Ülejäänud puhkudel jagunesid juhtumid võrdselt korteri tüüpi eluruumide (15%) ning talumaja tüüpi eluruumide (14%) vahel. (ALIS...05.01.2014) Kuna informatsioon piirkonnas asetsevate eluruumide osakaalu kohta ei olnud avalikest allikatest kättesaadav, siis ei olnud autoril võimalik seisukohta võtta, kas eelpool väljatoodud statistilised suurusjärgud peegeldavad vastavalt eluruumi tüübile varguse tõenäosust või mitte. Eeldades, et suuremas osas on piirkonnas eramu tüüpi ning ka suvila tüüpi eluruumid võib antud asjaolu tingida ka suurema tõenäosuse varguse ohvriks langemise osas.

Kuude lõikes on 2013. aastal Lääne-Harju politseijaoskonnas üldiselt registreeritud eluruumidest varguste arv olnud küllaltki stabiilne (vt joonis 4). Arvukuselt on haripunktid 2013. aastal olnud aasta alguses jaanuarikuus ning kevadel aprilli- ning maikuus. (ALIS...05.01.2014)

Joonis 4. Ajavahemikul 01.01.2013-31.12.2013 Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonnas registreeritud eluruumist vargused kuude lõikes (allikas: ALIS...05.01.2014)

Autor seadis käesoleva lõputöö eesmärgiks uurida väliseid tajutavaid tegureid, mis soodustavad vargusi eluruumist. Seega ei analüüsi ega kontrolli autor hüpoteese, miks kuude lõikes registreeritud kuritegude arvud varieeruvad, antud asjaolud on kontrollitavad eraldi uuringute raames. Vaatamata sellele võib eeldada, et pühade ajal liigutakse palju ringi ning viibitakse kodust eemal, mistõttu ka vargad kasutavad ära olukorda, kus elamud on jäänud valveta. Sellest tulenevalt avastatakse sageli sissemurdmine alles pärast pühi. Kevadel aprilli- ja maikuus tõstab eluruumist varguse arvukust autori hinnangul asjaolu, et piirkonnas on palju suvila tüüpi eluruume ning kuna talvekuudel on need üldjuhul kasutuseta, siis avastatakse vargusjuhtumid kevadel, kui aktiveerub suvila tüüpi eluruumide kasutus.

Harku vallas oli statistiliste andmete kohaselt nelja aasta jooksul ehk ajavahemikul 01.01.2010-31.12.2013 eluruumist varguse toime pannud isikutest 86% meessoost. Suurem osakaal oli Eesti kodakondsusega isikutel, kes moodustasid 85% kogu eluruumist varguse toimepannud isikutest. (ALIS...05.01.2014) Autori seisukohalt ilmestab ning iseloomustab antud asjaolu fakti, et üldjuhul on piirkonnas eluruumist varguse toime pannud isik meessoost ning Eesti kodanik. Kuna antud tendentside kohta puudub avalikes andmebaasides informatsioon ja uurimistöö maht on piiratud, ei too autor välja tegureid, kuidas selline osakaal on kujunenud.

2.3. Vaatluse tulemused

Vaatluse raames täheldas autor, et 40 vaadeldud eluruumist 26 juures (kokku 37 tegurit) oli eluruumi ümbritsev keskkond valesti planeeritud või kujundatud, mis suurendab tõenäosust, et eluruum võib langeda varguse ohvriks, kuna keskkond soodustab seda. Eelnimetatud puudustest oli kõige enam tegureid seotud teoreetilises osas käsitletud keskkonna planeerimise ja kujundamise mudeli (CPTED) ühe aluse ehk loomuliku jälgimise printsiibi tagamisega. Nimelt oli vaadeldavast 40 eluruumist 15 juhul **eluruum tänavast eraldatud kõrge kuuseheki või plankaiaga**. Sellest tulenevalt ei olnud tänavalt võimalik märgata eluruumis ning selle ümbruses toimuvat, mistõttu jääks märkamatuks valduses kahtlust äratav tegevus ning seeläbi kaob võimalus reageerida inimesel tänaval, kes võiks ära hoida eluruumi vastu suunatud ründe. Antud juhul on keeruline rakendada printsiipi, mis võimaldab teostada loomulikku järelevalvet tänaval liikuvate isikute seas, kes saaksid kahtlust äratavast tegevusest teavitada õiguskaitseorganeid ning seeläbi suurendada eluruumist varguse korral vahelejäämise hirmu ning tõenäosust, mis omakorda vähendab piirkonnas kuriteo hirmu.

- *Näitena toob autor välja piirkonnas asuva eluruumi, mis oli tänavast eraldatud hinnanguliselt kolme meetri kõrguse kuuseheki, mistõttu oli eluruum ning seda ümbritsev hoov niivõrd varjatud, et üle heki paistis vaid eluruumi katus. Antud juhul on küll varjatud hoovis olevad esemed, kuid autori seisukohalt jääb suure tõenäosusega varjatuks ka eluruumist varguse korral õigusrikkude tegevus.*
- *Teise näitena toob autor välja eluruumi, mille hoovi tänavapoolsel küljel paiknesid tihedad puud, mis samuti varjasid eluruumis ning selle ümbruses toimuvat, mistõttu ei ole ka antud juhul täidetud loomuliku jälgimise printsiipi ning kahtlast tegevust eluruumis ja ka selle ümbruses ei märgata.*

Loomuliku jälgimise printsiip on seega tagatud juhul, kui elamut ümbritsev aed või muu tõke on tänavapoolsel küljel võimalikult vähe vaadet piirav ning hoov hõreda haljastusega, et võimaldada tänavalt eluruumi ümbritsevale olustikule hea ülevaade ning seeläbi suurendada varguse korral ehk kuriteo sooritamisel vahelejäämise riski ning hirmu. Antud asjaolusid võib käsitleda ka olustikulise kriminaalpreventsiooni ühe alusena, kuna need vähendavad kuriteo toimepanemise võimalusi.

Loomuliku jälgimise printsiibi osalisele rakendamisele lisaks ilmnes vaatluse käigus autori hinnangul asjaolu, et ligi 25% vaadeldud eluruumidest ei olnud vastavuses lõputöö teoreetilises osas käsitletud keskkonna planeerimise ja kujundamise mudeli (CPTED) teise printsiibiga, mis käsitleb

eluruumile loomuliku juurdepääsu kontrolli tagamist. Nimelt ilmnes vaadeldud 40 eluruumist üheksal puhul asjaolu, et **eluruum oli aia või muu tõkkega ümbritsetud osaliselt või puudulikult**, mistõttu oli antud juhul eluruumile avatud juurdepääs nii tänavapoolselt kui ka metsa- või tühermaapoolselt küljelt, mis tagab õigusrikkujal varjatud ligipääsu eluruumile.

- Näitena toob autor välja vaadeldavas piirkonnas asuva eluruumi, mille tänavapoolne külg oli küll aiaga korrektselt piiratud, kuid eluruumi tagumisel küljel, mis jäi metsa äärde, puudus aed. Antud juhul on õigusrikkujal tagatud eluruumile vaba ja varjatud juurdepääs ning ka taganemistee, kuna eluruumi tagakülg oli täies ulatuses aiaga piiritlemata.
- Teise näitena toob autor välja eluruumi, mis oli piiratud nii tänavapoolselt küljest kui ka metsapoolselt küljest hõreda hekiga. Autori hinnangul ei ole antud eluruumi puhul tagatud juurdepääsu kontroll, kuna varguse korral on õigusrikkujal avatud ning varjatud ligipääs objektile ehk eluruumile, kuna hõre hekk ei takista liikumist ning mõjub juba vaadates kergesti läbitavana.

Keskkonna planeerimise ja kujundamise mudel (CPTED) eeldab, et loomuliku juurdepääsu kontrolli tagamise printsiipi rakendades tuleb arvestada asjaoluga, et eluruum oleks kindlalt ümbritsetud aia või mingi muu tõkkega ning sissepääs oleks selgelt piiritletud ja defineeritav, et valdajal oleks võimalus kontrollida eluruumile juurdepääsu. Sellisel juhul on tagatud ka käesoleva lõputöö teoreetilises osas väljatoodud olustikulise kriminaalpreventsiooni põhimõtte rakendamine, mis seisneb kuriteo toimepanemise raskendamises, kuna eluruumi loomuliku juurdepääsu kontrolli tagamine ehk selgelt piiritletud juurdepääs piirab olulisel määral eluruumile varjatud juurdepääsu võimalusi, mis omakorda raskendab kuriteo sooritamist.

Lisaks eelnevale, mille kohaselt oli üheksa eluruumi aia või mõne muu tõkkega piiritlemata, täheldas autor, et neist kuuel juhul oli **eluruumi ümbritsev keskkond piiritlemata või kujundatud sellisel viisil, mis viitab eluruumi hajakasutusele**. Lisaks eelpool väljatoodule on keskkonna planeerimisel ja kujundamisel vajalik arvestada loomulikku territoriaalset toetusmeedet, mis seisneb selgelt piiritletud privaatriumi kujundamises. Antud asjaolu on eluruumist varguste ennetamisel vajalik, kuna selgelt piiritletud eraomand tekitab tunde, et see kuulub kellelegi.

- Näitena toob autor välja vaatluse käigus ilmnenuid eluruumi, millel puudus aed ning visuaalselt piiritlemata hoovist viis läbi sissekäidud jalgrada teiselpool eluruumi valdust asetsenud tänavale. Antud juhul ei loo eluruumi ümbritsev keskkond privaatriumi ja tundmust, et tegemist oleks eraomandiga. Seega võib kirjeldatud keskkond kujutada ohtu eluruumile, kuna eraomand ei ole selgelt piiritletud. Sellest tulenevalt ei teki õigusrikkujal

vahelejäämise hirmu. Lisaks eraomandi tundmusele ei ole antud juhul tagatud ka eelpool väljatoodud loomuliku juurdepääsu kontrolli, mis lihtsustab ligipääsetavust eluruumile.

- *Teise näitena toob autor välja olukorra, kus eluruumi ümbritsev keskkond jättis visuaalse vaatluse puhul mulje, et eluruumi ei kasutata igapäevaselt, kuna aiaga piiritletud valdus ehk hoov oli haljastuseta, tühi ning hooldamata. Antud asjaolu vähendab autori hinnangul vahelejäämise hirmu, kuna tekitab tundmuse, et eluruum on hüljatud või hajakasutusega.*

Antud näidete puhul ei ole autori hinnangul tagatud loomulik territoriaalne toetusmeede, kuna eluruumid ei ole vastavalt kujundatud. Seetõttu on vajalik keskkond kujundada selliselt, et see tekitaks visuaalse mulje, et eluruum on eraomandis ning sagedas kasutuses. Antud asjaolu on oluline, kuna vähendab kuriteo võimalusi ning suurendab vahelejäämise hirmu, mis on üks käesoleva lõputöö teoreetilises osas välja toodud olustikulise kriminaalpreventsiooni teooria lähtekohtadest.

Lisaks ilmnis vaatluse käigus asjaolu, et keskkonna planeerimise ja kujundamise (CPTED) mudeli loomuliku juurdepääsu kontrolli tagamise printsiip ei olnud tagatud ka seoses eluruumide ehituslike eripäradega. Nimelt selgus vaadeldud 40 eluruumist 13 puhul asjaolu, et **eluruumil ilmnes kuriteo toimepanekut soodustav ehituslik eripära**. Antud tegur annab õigusrikkujale vaba juurdepääsu võimaluse eluruumide vähem kaitstud piirkondadele, näiteks akendele või terrassi ustele, mille kaudu saab ruumis toimuvast ülevaate ning eluruumi siseneda ja väljuda.

- *Autor toob näiteks vaatluse käigus vaadeldud eluruumi välise teguri, mis võib soodustada eluruumist vargust. Nimelt oli väljapoole eluruumi paigaldatud trepp, mille kaudu oli avatud juurdepääs teisel korrusel asetsevale terrassile. Eelnimetatud ehituslik eripära annab õigusrikkujale vaba juurdepääsu eluruumi teise korruse akendele ja terrassi klaasist uksele, mille kaudu saab hinnata eluruumis olevaid hinnalisemaid esemeid või eluruumis. Lisaks eelnevale on õigusrikkujal võimalus terrassi ukse või akende lõhkumise teel siseneda eluruumi.*
- *Lisaks eelmisele näitele toob autor välja vaadeldavast piirkonnast eluruumi, mille teise korruse akendele oli tagatud juurdepääs majaga külgneva madala garaaži katuse kaudu, kuna eluruumi teise korruse kaks akent paiknesid madala garaaži katuse kohal.*

Näitena toodud juhtudel ei ole autori hinnangul tagatud juurdepääsu kontroll, kuna eluruumide vähemkaitstud piirkondadele on tagatud juurdepääs seoses eluruumi ehituslike eripärade või muude soodustavate teguritega. Autori seisukohalt on ligipääsu kontrolli tagamiseks ning väljatoodud

olukorra lahendamiseks vajalik planeerida eluruum ning seda ümbritsev keskkond selliselt, et eluruumil puuduksid ehituslikud eripärad, mis võimaldaksid ligipääsu akendele, rõdudele või terrassidele. Näiteks eelpool välja toodud olemasolev ehituslik eripära madal garaaž, mille katuse kaudu oli tagatud juurdepääs eluruumi teise korruse akendele, on autori hinnangul lahendatav, kui istutada garaaži seina äärde kõrged okaspõõsad, mis takistaksid õigusrikkujal katusele ligipääsu. Sellisel juhul on eemaldatud juurdepääs vähem kaitstud piirkondadele ning tagatud juurdepääsu kontroll, mis muudab eluruumist varguse keerulisemaks.

Keskkonna kujundamisele ja planeerimisele lisaks tõi autor teoreetilises osas välja sihtmärgi või objekti kättesaadavuse raskendamise meetodi eluruumist varguste ennetamiseks. Nimetatud meetod keskendub eluruumi füüsilisele turvalisusele ja kaitstusele. Vaatluse käigus andis autor hinnangu eluruumide kaitstusele, keskendudes hoone välimistele ustele ehk esmasele tegurile eluruumi turvalisuse tagamisel. Vaatluse käigus ilmnis asjaolu, et üle poolte juhtudest ehk vaadeldud 40 eluruumist 21 juhul ei olnud autori hinnangul hoone kaitstud, kuna **eluruumi välisuks oli visuaalselt ebakindel**.

- *Näitena toob autor välja asjaolu, et vaadeldud eluruumidest 15 juhul oli hoone välisuks klaasruuduga või üleni klaasist. Seetõttu mõjub välimine uks ebakindlalt, kuna aknaruudu või -klaasi lõhkumise teel on võimalus avada uks seestpoolt, tingimusel, et lukk on seestpoolt avatav nupuga või võtmed on ette jäetud.*
- *Teiseks toob autor välja, et vaadeldud eluruumidest kuuel puhul ei mõjunud eluruumi välisuks kindlana, kuna see oli vana ning habras.*

Eelpool välja toodud näited, kus eluruumil oli klaasist, klaasruuduga või vana ning habras välimine uks, lähevad vastuollu käesoleva lõputöö teoreetilises osas käsitletud olustikulise ennetusmudeli rakendamise meetodiga, mis käsitleb sihtmärgi või objekti kättesaadavuse raskendamist. Meetod näeb ette, et eluruumide turvalisuse tõstmiseks on vajalik nii füüsiliselt kui ka visuaalselt tugevaid ning vastupidavaid meetmeid, mis mõjuvad õigusrikkujale tõrjuvalt. Kui eluruumile on paigaldatud turvauks, mis mõjub juba visuaalselt kindlana, siis suure tõenäosusega muudab õigusrikkuja oma otsust kuritegu sooritada. Kui eluruumi välimine uks ehk esmane hoone turvalisuse meede, on jäetud lukustamata või mõjub visuaalselt ebakindlana, siis suure tõenäosusega mõjub see eluruumist vargusele soosivalt. Seega on oluline esile tuua, et välisuks peab olema nii näiliselt kui ka füüsiliselt tugev ja kindel.

Autor arvestas vaatluse läbiviimisel lisaks eelnevale ka käesoleva lõputöö teoreetilises osas käsitletud valvsuse suurendamise meetodit. Vaatluse käigus lähtus autor sellest, kuidas olid eluruumid ning neid ümbritsev keskkond tagatud valvega ning valvsusega. Vaadeldud 40 eluruumist ei olnud autori hinnangul 11 puhul tagatud või oli raskendatud naabrivalve rakendamine seoses asjaoluga, et **naabereluruumid eraldas kõrge hekk, plankaed või muu tõke**, mis varjas vastastikuse ülevaate kõrvuti asetsevate eluruumide vahel. Antud juhul pärsib olustik naabrivalve rakendamist, kuna puudub otsene ülevaade naabruses olevate eluruumide üle. Seega, et tagada toimiv naabrivalve, tuleb kujundada keskkond selliselt, et eluruumile oleks piisav ülevaade. Naabrivalveline tegevus on tihedalt seotud ka loomuliku jälgimise printsiibiga, mille kohaselt tuleb tagada eluruumile ülevaade tänavalt ehk loomulikust keskkonnast. Antud meede suurendab vahelejäämise võimalusi ning hirmu, seega on ka antud asjaolu olustikulise kriminaalpreventsiooni üks alustest.

Valvsuse suurendamise vahendina tõi autor teoreetilises osas välja valvelooma olemasolu, mida autor vaatluse käigus jälgis, kuid hindamisel ei arvestanud. Seda eelkõige seetõttu, et vaadeldud 40 eluruumist vaid neljal juhul täheldas autor **valvelooma ehk koera olemasolu**, kuid silte, mis hoiatasid valvelooma eest, leidis märkimisväärselt rohkem ehk vaadeldud eluruumidest 12 juhul. Seega ei saa autor konkreetsel juhul seisukohta võtta, kuna valveloomi võis olla vaadeldavas piirkonnas rohkem, kui tänavalt näha oli. Valvelooma pidamine on eluruumist varguste ennetamisel autori hinnangul väga tõhus vahend, kuna muudab keskkonna õigusrikkuja seisukohalt ohtlikumaks, sest koer võib õigusrikkujat vigastada ning haukumisega vahelejäämise riski suurendada. Seega võib õigusrikkuja suure tõenäosusega muuta oma plaane ja jätta eluruumist vargus toime panemata.

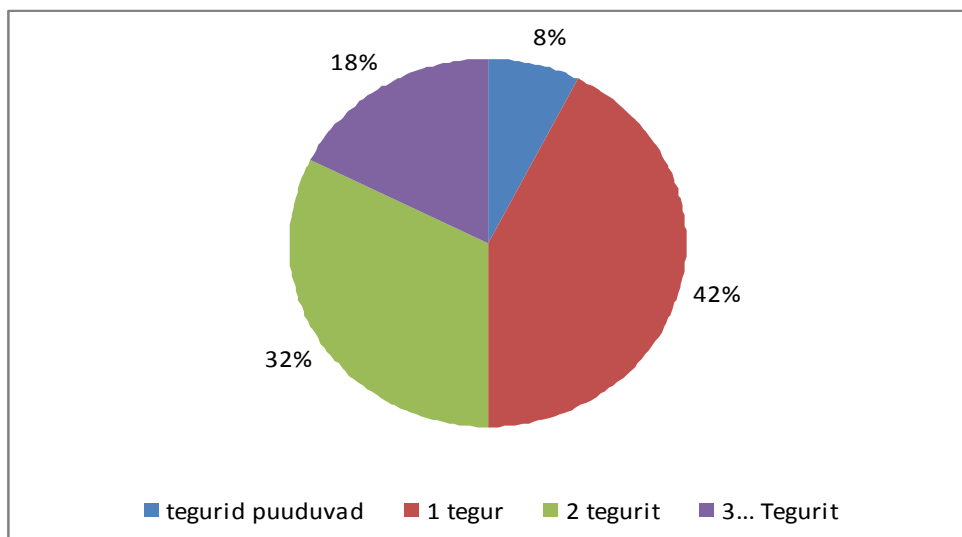
Sarnaselt eelpool kirjeldatule ei arvestanud autor hindamisel ka teoreetilises osas välja toodud valvsuse suurendamise vahendit, mis seisnes **signalisatsiooniseadmete või videosalvestiste olemasolus**. Antud juhul ei saa anda autor hinnanguid kuna vaatles eluruumid tänavalt, mistõttu võisid mitmed seadmed jääda märkamata. Vaadeldavatest objektidest märkas autor vaid kahel juhul eluruumile paigaldatud signalisatsiooniseadet. Videosalvesteid vaatluse käigus autor ei täheldanud. Autori hinnangul on signalisatsiooniseade või videosalvesti tõhus vahend ennetamiseks eluruumist varguseid. Suure tõenäosusega muudab turvaseadmete olemasolu kuriteo sooritamise raskemaks, riskantsemaks ning vähem kasutoovamaks, kuna õigusrikkuja peab arvestama teguriga, mis vahelejäämise võimalust suurendab.

Vaadeldud 40 eluruumist vaid kolmel juhul täheldas autor, et **eluruumil puudusid välised tegurid, mis vargusi soodustaks**. Autori hinnangul oli nende kolme eluruumi puhul rakendatud olustikulisi ennetusmeetmeid, mis keskkonna planeerimise ja kujundamise, eluruumi turvalisemaks muutmise ja valvsuse suurendamise kaudu vähendavad kuriteo toimepanemise võimalusi, suurendades vahelejäämise hirmu.

- *Autor toob hea näitena välja vaatluse käigus nähtud eluruumi, mida ümbritses madal, kuid kindel metallist konstruktsiooniga lukustatav aed. Eluruumile ja seda ümbritsevale keskkonnale oli hea ülevaade nii tänavalt kui ka naabereluruumilt, kuna aed oli hästi läbinähtava konstruktsiooniga, mis piirnes madala hekiga. Eluruumile oli jalgrajaga piiritletud üks kindel sissepääs ning haljastus oli hooldatud, mis tekitas tunde, et elamut kasutatakse sageli. Hoonel puudusid ehituslikud eripärad, mis oleksid lihtsustanud ligipääsu vähem kaitstud piirkondadele. Lisaks eelnevale oli tänavalt selgelt näha hoone seinal olev signalisatsiooniseade. Ainsa märkusena võib välja tuua, et hoovis ei olnud märgata valvelooma, kuid väraval oli hoiatussilt valvelooma kohta, millest võib järeldada, et valveloom võis siiski olemas olla.*

Autori hinnangul on antud juhul tegemist hea näitega olustikulise kuriteo ennetusmudeli kasutamisest, kus on kombineeritud erinevaid olustikulise ennetusmudeli rakendamise meetodeid, mis tervikuna suurendavad vahelejäämise võimalusi ning raskendavad teo toimepanemist, vähendades suure tõenäosusega hirmu kuritegevuse ees.

Vaadeldud 40 eluruumist täheldas autor 17 juhul (42%) ühe teguri eluruumi kohta, mis võib soodustada vargusi eluruumist, 13 juhul (32%) kaks vargust soodustavat tegurit eluruumi kohta ning seitsmel juhul ehk 18% kolm või enam vargust soosivat tegurit eluruumi kohta (vt joonis 5). Eluruume, kus vargusi soosivaid tegureid ei tuvastatud täheldas autor kolmel juhul, mis moodustas 8% kogu vaadeldud eluruumidest. (Allikas: autori arvutused)

Joonis 5. Eluruumidel esinenud vargusi soodustavad olustikulised tegurid (allikas: autori arvutused)

Jooniselt on näha, kuidas on jaotunud eluruumist vargusi soodustavate tegurite esinemine. Pooltest juhtudest ehk hinnanguliselt 50% vaadeldud eluruumidest on autor täheldanud, et objektil on rohkem kui üks vargust soosiv tegur. Vaid 8% juhtudest oli autori hinnangul tegemist eluruumiga, millel puudusid välised tegurid, mis soodustavad eluruumist varguseid.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Vaatluse eesmärgiks oli välja selgitada, millised eluruumist vargust soodustavad olustikulised tegurid ilmnevad Suurupi külas, et selle põhjal töötada välja ettepanekud eluruumide valdajatele valduste turvalisemaks muutmiseks. Eluruumist vargused riivavad olulisel määral isiku põhiõiguseid ja ka õiguskorra üldist seisundit, mistõttu on autori arvates oluline tõsta eluruumide valdajate teadlikkust, kuidas eluruumi tõhusamalt sissemurdumiste eest kaitsta. Autor viis vaatluse läbi Harku vallas asuvas Suurupi külas, mis kuulub Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonda. Vaatluse käigus jälgis autor eluruumi tänavalt ning hinnangute tegemisel lähtus teoreetilises osas välja toodud olustikulise kriminaalpreventsiooni lähtekohtadest ning rakendamise meetoditest, tuues välja tegurid, mis soodustavad vargusi eluruumist (vt lisa 1).

Eluruumide välise vaatluse tulemusel ilmnis asjaolu, et autori hinnangul on kõige enam vargust soodustavaid tegureid ehk 26 eluruumi juures kokku 37 seotud eluruumi ümbritseva keskkonna väärplaneerimise ja kujundamisega, millest:

- 15 juhul oli eluruum tänavast eraldatud kõrge kuuseheki või aiaga;

- 9 juhul oli eramu tüüpi eluruum ümbritsetud osaliselt või puudulikult aia või muu tõkkega;
 - * neist 6 juhul oli eluruumi ümbritsev keskkond piiritlemata või kujundatud viisil, mis viitab eluruumi hajakasutusele;
- 13 juhul ilmnis eluruumil vargust soodustav ehituslik eripära.

Lisaks teguritele, mis olid seotud keskkonna väära planeerimise ja kujundamisega, täheldas autor, et 21 eluruumil ei olnud sihtmärgi või objekti kättesaadavuse raskendamise tagatud ehk eluruumi turvalisus füüsilisel kujul oli madalal tasemel, kuna:

- eluruumi välisuks oli visuaalselt ebakindel: uks oli klaasist, klaasruuduga või näiliselt vana ning habras.

Lisaks eelnevale täheldas autor, et üldine valvsus piirkonnas ei olnud tagatud, kuna:

- 11 juhul eraldas naabereluruumi kõrge hekk, plankaed või muu tõke.

Hindamisväliselt vaadeldud valvsuse suurendamise vahenditest märkas autor:

- * neljal juhul eluruumi valduses valvelooma, mistõttu võib eeldada, et piirkonnas on valveloomade olemasolu vähene;
- * vaadeldud eluruumidest kahel juhul hoone seinal signalisatsiooniseadet või videosalvesteid, millest võib järeldada, et piirkonnas on madal tehnilise valvsuse tagatus.

Pooltest juhtudest ehk hinnanguliselt 50% vaadeldud eluruumidest täheldas autor, et objektile on rohkem kui üks vargust soosiv tegur. Vaadeldud eluruumidest 42% täheldas autor 1 vargust soosiva teguri. Seega vaid 8% juhtudest oli autori hinnangul tegemist eluruumiga, mis oli varguste eest kaitstud, kuna puudusid välised tegurid, mis otseselt vargusi soodustaks.

Käesoleva lõputöö empiirilise osa raames sai autor piirkonna vaatluse käigus uudsena teada, kuidas eelpool välja toodud tegurid avalduvad konkreetses piirkonnas ehk Suurupi külas ning kui olulise tähtsusega on eluruumist varguste ennetamisel vaadeldud meetodeid omavahel kombineerida, et suurendada vahelejäämise hirmu, vähendada kuriteo toimepanemise võimalusi ning hirmu kuritegevuse ees. Lisaks eelnevale oli autori jaoks üllatav, et esmapilgul vähetähtsatena tundunud tegurid osutusid vaatluse käigus eluruumist varguste ennetamise võtmes väga olulisteks. Näiteks võib tuua välja kõrge ning tiheda heki, mis eraldab eluruumi tänavast. Esmapilgul ei tundu, et antud tegur võiks kuidagi eluruumile ohtu kujutada, kuid kuna vaatluse käigus ilmes, et kõrge ning tihe hekk varjab eluruumis ja seda ümbritsevas keskkonnas toimuvat, muutus ka autori arusaam.

Uudsenä selgus, et kuigi sihtgrupid ehk vaadeldud eluruumid erinesid teineteisest jõukuse poolest, ilmnisid sellegipoolest vaatluse käigus sarnased ja kokkulangevad tegurid, mis soodustavad varguseid eluruumist.

Vaatluse tulemustest lähtuvalt hindab autor Suurupi külas asuvate eluruumide varguste eest kaitstuse taset madalaks, kuna enam kui pooltel vaadeldud eluruumidel oli rohkem kui üks vargust soodustav tegur, mis oli seotud keskkonna väära kujundamisega, eluruumi madala turvalisusega ja ebapiisava valvsusega. Seega on autor seisukohal, et piirkonna elanikel puudub ühtne arusaam, kuidas tõsta valduste ja piirkonna turvalisust, et ennetada eluruumist varguseid.

Lähtudes vaatluse tulemustest teeb autor järgmised ettepanekud:

1. Käesoleva lõputöö tulemusi on oluline kajastada kohalikes väljaannetes ning seeläbi välja tuua enamlevinud probleemid seoses eluruumide ning neid ümbritseva keskkonna turvalisusega, et pöörata eluruumide valdajate tähelepanu antud teguritele ning seeläbi anda juhiseid nii eluruumi kui ka piirkonna turvalisemaks muutmiseks.
2. Probleemi tuleb arutada naabrivalve, korteriühistute ja külaseltsi nõukogu liikmetega, kelle kaasabil saaks probleemi olemust avada eluruumi valdajatele ning võimalusel anda juhiseid eluruumide turvalisemaks muutmise osas. Antud ettepanek on oluline, kuna eelnimetatud kohalikel vabatahtlikel jm ühendustel on suurem kokkupuude eluruumide valdajatega.
3. Vajalik oleks korraldada erinevaid ennetatavaid kampaaniaid avalikel üritustel, näiteks turvapäevadel, kaasates meediakanaleid, et teavitada elanikke ehk eluruumide valdajaid käesolevas lõputöös käsitletud vargusi soodustavatest tegureist ning anda juhiseid, kuidas eluruumist vargusi ennetada.
4. Lisaks eelnevale on oluline korraldada konkursse, mis käsitleksid turvalise kodu olemust ning mille raames tunnustada eluruume ja piirkondi, mis paistavad silma turvalisuse ning kaitstuse osas, et äratada huvi eluruumide valdajate seas.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärk on anda ülevaade olustikulistest asjaoludest, mis soodustavad vargusi eluruumist Suurupi küla näitel ja töötada välja nende ennetamiseks ettepanekud, kuidas informeerida elanikke viisidest, mis aitaksid eluruume tõhusamalt varguste eest kaitsta. Eesmärgi saavutamiseks püstitas autor uurimisküsimused:

- millised olustikulised tegurid mõjutavad vargusi eluruumidest varasemate uurimuste põhjal?
- millised eluruumidest vargusi soodustavad olustikulised tegurid ilmnevad Suurupi külas ja kuidas neid ennetada?

Uurimisküsimustele vastuse saamiseks toodi välja varasemates uurimustes esitatud olustikulised mõjutegurid. Lisaks kirjeldati Suurupi külas eluruumist toime pandud vargusi, kasutades nende iseloomustamiseks üldstatistiliste andmete analüüsi ning vargusi soodustavate olustikuliste ennetusmeetmete selgitamiseks vaatlust.

Lõputöö teoreetilises osas käsitletud varasemate uurimuste põhjal ilmnes asjaolu, et vargusi eluruumidest mõjutavad olustikulised tegurid, mis on seotud eluruumi ümbritseva keskkonnaga, eluruumi füüsilise turvalisusega ning valvsusega piirkonnas. Eelnimetatud olustikuliste mõjutegurite põhjal moodustas autor uuritavate olustikuliste tegurite ja nende tunnuste loetelu.

Harku vallas asuvas Suurupi külas on eluruumist varguste tase võrreldes muu piirkonnaga kõrge. Seda kinnitab üldstatistiliste andmete analüüsimise käigus ilmnenu asjaolu, et nelja aasta jooksul on Suurupis võrreldes muu piirkonnaga registreeritud kõige enam eluruumist varguse juhtumeid.

Vaatluse käigus analüüsiti eluruumidest varguste toimepanemist mõjutavaid olustikulisi asjaolusid, mille põhjal toodi välja Suurupi külas ilmnenu olustikulised tegurid, mis võivad soodustada eluruumidest vargusi. Ilmnenu tegurid olid:

- kõrge kuusehekk või aed tänava ning eluruumi vahel;
- osaliselt või puudulikult piiritletud aed;
- keskkond piiritlemata või kujundatud sellisel viisil, mis viitas eluruumi hajakasutusele;

- eluruumil vargust soodustav ehituslik eripära;
- klaasist, klaasruuduga või visuaalselt vana ning habras välisuks;
- naabereluruume eraldas kõrge hekk, plankaed või muu tõke;
- vähene valveloomade olemasolu;
- signalisatsiooniseadmete ja videosalvestite vähene kasutus.

Eluruumide välise vaatluse tulemusel ilmnnes asjaolu, et vaadeldud 40 eluruumist pooltel juhtudel ehk hinnanguliselt 20 vaadeldud eluruumi (50%) puhul võis objektil täheldada rohkem kui üht vargust soosivat tegurit. Vaid 3 juhul (8%) oli autori hinnangul tegemist varguste eest kaitstud eluruumiga, kuna puudusid välised tegurid, mis otseselt vargusi soodustaks. Ülejäänud puhkudel ehk 17 vaadeldud eluruumi (42%) puhul täheldas autor, et objektil on üks vargust soosiv tegur.

Vaatluse tulemustest lähtuvalt hindab autor Suurupi külas asuvate eluruumide varguste eest kaitstuse taset madalaks, kuna vaadeldud 40 eluruumist vaid 3 olid varguste eest kaitstud ning neil puudusid välised vargust soodustavad tegurid, mis olid seotud keskkonna kujundamisega, eluruumi madala turvalisusega ja ebapiisava valvsusega. Sellest tulenevalt võib järeldada, et Suurupi küla eluruumide valdajatel puudub piisav teadmine, kuidas rakendada olustikulisi ennetusmeetmeid, et kaitsta eluruume varguste eest.

Lähtudes uuringu tulemustest tõi autor ettepanekute näol välja viisid, kuidas tõsta eluruumide valdajate teadlikkust eluruumist vargusi soodustavate tegurite ja varguste ennetamise osas. Teavitamiseks eluruumide valdajaid uurimuse tulemustest, võiks autori arvates kõne all olevat teemavaldkonda kajastada kohalikes väljaannetes ning informeerida sellest naabrivalve, korteriühistute ja külaseltsi nõukogu liikmeid, kelle kaudu saab piirkonnas teavet laiemalt levitada. Lisaks eelnevale pakkus autor välja ka võimaluse korraldada erinevaid ennetuskampaaniaid ning konkursse, mille kaudu on võimalik tõsta eluruumide valdajates huvi ning äratada tähelepanu eluruumist vargusi soodustavate asjaolude osas.

Vaatluse tulemuste põhjal tehtud järeldused ning välja töötatud ettepanekud on kasutatavad ka mujal piirkondades, mis oma olemuselt on Suurupi külaga sarnased. Näitena võib välja tuua suurlinnade ääres paiknevad elamurajoonid, kus üha enam elanikkonnast on seotud pendelrändega. Samuti võib Suurupi külas läbi viidud vaatluse tulemusi rakendada ka suvituspiirkondades, kus suurem osa eluruume on kasutusel suvilatena (hooajaliselt). Lisaks on käesolevas uurimuses välja töötatud vaatluslisti võimalik kasutada ka teistes piirkondades rakendusuuringute läbiviimiseks.

SUMMARY

The current final thesis is written on the subject of “Environmental circumstances predisposing residential burglary on the example of the village of Suurupi“. The study consists of 44 pages, 40 pages form the main body of the work and it includes 1 chart and 5 schemes. There are 26 sources in the reference list. The study is written in Estonian.

The aim of the research is to give an overview of environmental circumstances that predispose residential burglary on the example of the village of Suurupi and to develop suggestions how to prevent them and inform inhabitants about the ways that could help to protect the dwellings against burglary more effectively. There has been raised a research questions: What impact factors affect residential burglaries on the basis of previous studies and What kind of environmental factors that affect residential burglaries occur in the village of Suurupi?

The first chapter of the study introduces the being of residential burglary through environmental circumstances and gives an overview about the theoretical starting points of criminal prevention, its application methods and dangers that could occur with it.

The second chapter describes residential burglaries in the village of Suurupi using general statistical analysis and a survey to ascertain environmental factors that predispose burglaries. Also, the chapter gives an evaluation on the results of the survey and gives conclusions upon what suggestions on preventing residential burglary are being elaborated by the author.

Observation list created on the basis of theory given in current study and earlier researches can be used to carry out applied researches in other regions, to ascertain problem places elsewhere and to evolve preventive measures.

Conclusions and suggestions based on the results of the study are usable in regions where more and more inhabitants are tied up with commuting. At the same time, the results of the site survey carried out in the course of the study can be used in vacation areas where most of the dwellings are used as cottages.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Ahven, A., Klopets, U., Kruusmaa, K., Leps, A., Salla, J., Surva, L., Sööt, M., Tammiste, B. 2014. Kuritegevus Eestis 2013. Justiitsministeerium
- Ahven, A., Klopets, U., Leps, A., Lindsalu, P., Salla, J., Surva, L., Tamm, K. 2012. Kuritegevus Eestis 2011. Justiitsministeerium
- Alcohol Advisory Council of New Zealand. 2012. What is CPTED. Guidelines for Crime Prevention through Environmental Design (CPTED) for licensed premises, 634 (6), 8-9. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 14.12.2013
- Beltadze, D. 2011. Eesti rahvaarv, rahvastiku koosseis ja paiknemine 2011. aasta rahvaloenduse tulemuste põhjal. Statistikaamet. Statistikaameti kodulehelt <http://www.stat.ee/dokumendid/67466> välja otsitud 02.02.2014
- Burglary Reduction (Hartlepool, England) National Institute of Justice kodulehelt <http://www.crimesolutions.gov/ProgramDetails.aspx?ID=57> välja otsitud 27.12.2013
- Clarke, R. 1997. Situational Crime Prevention. Successful Case Studies. Second Editions. New York, Harrow & Heston Publishers
- Clarke, R. ja Eck, J. 2006. Probleemikeskseks kriminaalanalüütikuks 55 lihtsa sammuga [Became a Problem Solving Crime Analyst In 55 small steps]. Tõlge eesti keelde: Politseiamet, Infotrükk OÜ. (Originaal on publitseeritud Jill Dando Institute of Crime Science University College, London, 2003)
- * Clarke, R. 2005. Seven principles of Quality Crime Prevention. Presentation at 1st Beccaria Conference 21.01. Hannover, Saksamaa.
- Eesti Vabariigi Põhiseadus 28.06.1992, jõustunud 03.07.1992- RT 1992, 26, 349...RT I 27.04.2011
- Ekblom, P. 2001. The conjunction of Criminal Opportunity. A framework for crime reduction. The National Archive lehelt <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100413151441/http://crimereduction.homeoffice.gov.uk/learningzone/ccofull.pdf> välja otsitud 16.11.2013
- Graham, J. ja Bennett, T.1998. Kriminaalpreventsioon Euroopas ja Põhja-Ameerikas [Crime prevention strategies in Europe and North America]. Tõlge eesti keelde:

- Kriminaalpreventsiooni Nõukogu. (Originaal on publitseeritud European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations, Helsingi, Soome)
- Hilborn, J. 2007. Ülevaade kuriteo ennetuse planeerimisest. Tallinn, Justiitsministeerium. Justiitsministeeriumi kodulehelt <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52480/7.+%DClevaade+kuriteoenn+etuse+planeerimisest.pdf> välja otsitud 20.11.2013
- Karistusseadustik 06.06.2001, jõustunud 01.09.2002-RT I 2001, 61, 364...RT I 13.12.2013, 11
- Kirkholt (England) Burglary Prevention Project. National Institute of Justice kodulehelt <http://www.crimesolutions.gov/ProgramDetails.aspx?ID=71> välja otsitud 27.12.2013
- Laherand, M.-L. 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn. OÜ Infotrükk
- National Crime Prevention Council. 2003. Crime Prevention Through Environmental Design Guidebook, 7-9. National Crime Prevention Council kodulehelt <http://www.popcenter.org/tools/cpted/PDFs/NCPC.pdf> välja otsitud 21.12.2013
- Nee, C. ja Meenaghan, A. 2006. Expert Decision Making in Burglars, Brit. J. Criminol. (pp 935-949). Advance Access Publication 11.04.2006. Published by Oxford University Press on behalf of the Centre for Crime and Justice Studies. doi:10.1093/bjc/azl 013. EBSCO Publications
- Neighborhood Watch. National Crime Prevention Council kodulehelt <http://www.ncpc.org/topics/home-and-neighborhood-safety/neighborhood-watch> välja otsitud 26.12.2013
- Politsei andmelao infosüsteem ALIS. Andmed eluruumidest varguste kohta Harjumaa valdade ja külade kaupa. Välja otsitud 05.01.2014
- Rei, R. 2006. Olustikuline kriminaalpreventsioon varguste vähendamiseks Viljandi maakonnas. Publitseerimata lõputöö, Sisekaitseakadeemia Politseikolledž, Tallinn.
- Romanenkov, K. 2013. Harku vald. Harku valla kodulehelt <https://www.harku.ee/et/tutvustus-ja-asukoht> välja otsitud 04.02.2014
- Statistikaameti vastus autori päringule: „Eluruumiloenduse andmed Harjumaa valdade ja külade kaupa“
- The Commission of the European Communities and An Garda Siochana. 2007. Designing Safer Communities. CPTED Presentation. DVD väljaanne. JLS/2007/ISEC/FPA/C1/024
- Traat, U., Markina, A. 2005. Üldkriminoloogia II. Tallinn, Sisekaitseakadeemia kirjastus
- Weisel, D. 2002. Burglary of Single-Family Houses. Washington. Problem Oriented Guides for Police Series. Community Oriented Policing Services kodulehelt <http://www.cops.usdoj.gov/pdf/e07021611.pdf> välja otsitud 25.03.2014
- Ülevaade. Suurupi külaseltsi kodulehelt <http://www.suurupi.ee/EE/ajalugu/ulevaade> välja otsitud 08.02.2014

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. Uuritavad olustikulised tegurid, vaatlusloend.....	19
Joonis 1. Ajavahemikul 01.01.2010-31.12.2013 Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonnas registreeritud eluruumist vargused.....	22
Joonis 2. Ajavahemikul 01.01.2010-31.12.2013 Harku vallas registreeritud eluruumist vargused.....	23
Joonis 3. Ajavahemikul 01.01.2010-31.12.2013 Harku vallas registreeritud eluruumist vargused 100 eluruumi kohta.....	24
Joonis 4. Ajavahemikul 01.01.2013-31.12.2013 Lääne-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonnas registreeritud eluruumist vargused kuude lõikes.....	25
Joonis 5. Eluruumidel esinenud vargusi soodustavad olustikulised tegurid.....	32

LISA 1. ELURUUMIDE VAATLUSE TULEMUSED

ELURUMIST VARGUSI SOODUSTAVAD TEGURID							
Eluruum	VAADELDADAVID MEETODID						
	Keskonna planeerimine ja kujundamine			Objekti kättesaadavuse raskendamine	Valvsuse tagatus piirkonnas		
	Loomuliku jälgimise printsiip	Loomuliku juurdepääsu kontroll	Loomulik territoriaalne toetusmeede	Eluruumi füüsiline turvalisus ja kaitstus	Naabrivalve	valveloom	Signalisatsioon või videosalvestid
1	OK	Trepp teise korruse terrassile	OK	OK	OK	Puudub	Puudub
2	OK	Tagatud juurdepääs teise korruse rõdule	OK	Klaasist ruuduga välisuks	OK	Puudub	Puudub
3	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	Tagatud juurdepääs teise korruse rõdule/ osaliselt puudulik aed	Hoov hooldamata	Klaasist ruuduga välisuks	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus	Puudub	Puudub
4	OK	Osaliselt puudulik aed	OK	OK	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus	OK	Puudub
5	OK	Osaliselt puudulik aed	OK	Klaasist ruuduga välisuks	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus	Puudub	Puudub
6	Kõrge hekk tänava ning eluruumi vahel	Osaliselt puudulik aed	Hoov hooldamata	Välisuks visuaalselt vana ning habras	OK	Puudub	Puudub

7	OK	OK	OK	OK	OK		OK	OK
8	OK	OK	OK	OK	OK	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus	Puudub	Puudub
9	OK	OK	OK	OK	Klaasist välisuks	OK	Puudub	Puudub
10	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	OK	OK	OK	Klaasist välisuks	OK	OK	Puudub
11	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	Abihoone katuselt tagatud juurdepääs teise korruse akendele	OK	OK	Klaasist välisuks	OK	Puudub	Puudub
12	OK	Avatud esimese korruse terrass	OK	OK	OK	OK	Puudub	Puudub
13	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	OK	OK	OK	OK	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus	Puudub	Puudub
14	OK	OK	OK	OK	Klaasist välisuks	OK	Puudub	Puudub
15	OK	OK	OK	OK	OK	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus	Puudub	Puudub
16	OK	OK	OK	OK	OK	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus	Puudub	Puudub
17	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	OK	OK	OK	OK	OK	Puudub	Puudub
18	OK	OK	OK	OK	OK	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus	Puudub	Puudub

19	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	Koridori katuselt tagatud juurdepääs teise korruse akendele	OK	Klaasist ruuduga välisuks	OK		Puudub	Puudub
20	OK	OK	OK	OK	OK		Puudub	OK
21	OK	Osaliselt puudulik aed	Hoov hooldamata	OK	OK		OK	Puudub
22	OK	Aed puudub/ Garaaži katuselt tagatud juurdepääs akendele	Hoov hooldamata ning piiritlemata	Visuaalselt vana ning habras välisuks	OK		Puudub	Puudub
23	OK	OK	OK	Klaasist ruuduga välisuks	OK		Puudub	Puudub
24	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	Osaliselt puudulik aed	Hoov osaliselt piiritlemata	Visuaalselt vana ning habras välisuks	OK		Puudub	Puudub
25	OK	OK	OK	OK	OK		Puudub	Puudub
26	OK	OK	OK	Klaasist ruuduga välisuks	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus		Puudub	Puudub
27	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	OK	OK	OK	OK		Puudub	Puudub
28	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	Trepp teise korruse rõdule, aed puudub	Hoov piiritlemata	Vana ning habras välisuks	OK		Puudub	Puudub
29	OK	osaliselt puudulik aed	OK	Klaasist ruuduga välisuks	OK		Puudub	Puudub
30	OK	Terrassi katuselt tagatud juurdepääs akendele	OK	OK	OK		Puudub	Puudub

31	OK	Esimese korruse aknad madalal tänava ääres	OK	Visuaalselt vana ning habras uks	OK		Puudub	Puudub
32	Kõrge hekk tänava ning eluruumi vahel	Esimese korruse avatud rõdult tagatud juurdepääs akendele	OK	OK	OK		Puudub	Puudub
33	OK	OK	OK	OK	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus		Puudub	Puudub
34	OK	Tagatud juurdepääs teise korruse rõdule	OK	Klaasist ruuduga välisuks	OK		Puudub	Puudub
35	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	OK	OK	OK	Naabereluruumi eraldab kõrge haljastus		Puudub	Puudub
36	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	Eluruumi kõrval asetsenud puuriidalt tagatud juurdepääs akendele	OK	OK	OK		Puudub	Puudub
37	Kõrge haljastus tänavapoolsel küljel	OK	OK	Visuaalselt vana ning habras välisuks	OK		Puudub	Puudub
38	OK	OK	OK	Klaasist välisuks	OK		Puudub	Puudub
39	Kõrge aed tänavapoolsel küljel	OK	OK	OK	OK		Puudub	Puudub
40	OK	OK	OK	Klaasist ruuduga välisuks	OK		Puudub	Puudub